

ERIC HOOFD SCHILDERSBEDRIJF

AL UW
SCHILDERWERK
IN VERTROUWDE
HANDEN

Tel. 06-518 864 13

PEUGEOT

KOOT **NEFKENS**
Natuurlijk
Eemnes Huizen

contactlenzen

optometrie

brillen

e e m

o p t i e k

eemoptiek.nl
info@eemoptiek.nl

035 - 621 24 99
laarderweg 44 - eemnes

de Kaasschuur
Sinds 1968

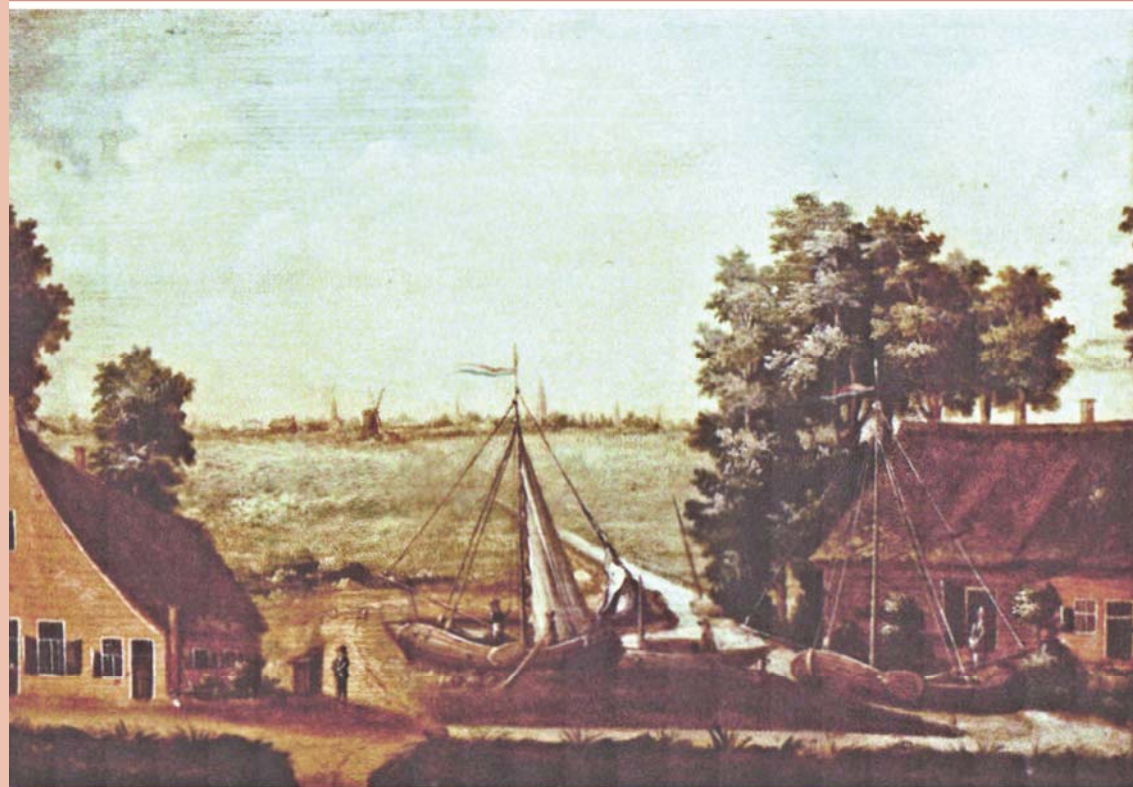
ambachtelijke kazen
www.dekaasschuur.nl

exclusieve wijnen
Laarderweg 45

heerlijke noten
3755 AL Eemnes

HISTORISCHE KRING EEMNES

Kwartaalblad

Jaargang 41

3 - 2019

De Groentespeciaalzaak van
Eemnes en omstreken!

Lekker Gezond, Laarderweg 24B
3755 AN Eemnes, TE: 035 5386257

Topkwaliteit Groente & Fruit
Verse Salades
Verse Maaltijden
Verse Soepen
Vers gesneden Groentemixen
Verse Sappen
Fruit Kisten
Superfood
Tarwegras-sap

van der Waaij
makelaars & rentmeesters

Wakkerendijk 178A - 3755 DH EEMNES - 035-5394470
info@waaijmakelaars.nl - www.waaijmakelaars.nl

Aanbod

Verkoop

Aankoop

Taxaties

Buitenstate

welkoop
Eemnes www.welkoop.nl

AUTO CENTRUM EEMNES

Goed is niet Goed genoeg...

info@autocentrumemnes.nl

www.autocentrumemnes.nl

BOSCH
Technologie voor het leven

Bramenberg 6
3755 BX Eemnes

(035) 539 5174 | 06 559 737 39

(035) 539 5169

HISTORISCHE KRING EEMNES

DOEL VAN DE VERENIGING IS:

Bevordering van de kennis van- en de
belangstelling voor de geschiedenis in
algemene zin en de geschiedenis van Eemnes,
met aansluitend gebied, in het bijzonder.

jaargang 41, nr. 3
september 2019
verschijnt viermaal per jaar
ISSN (digitaal) 2666-6200
ISSN (druk) 1384-0657

BESTUUR

Voorzitter:

Mw. N.E. Lemckert, Zilverschoon 11
3755 TH Eemnes, 035-5311913

Secretaris:

J.A. de Bruijn, Wakkerendijk 1,
3755 DA Eemnes, 035-5310038

Penningmeester:

Mw. E.C.M. Seure-van 't Klooster,
Raadhuislaan 49, 3755 HB Eemnes,
035-5310129
HKE-ING Bank NL71INGB0002080362
HKE-Rabobank NL31RABO0315911425

Leden:

J.J. Groeneveld, 035-5381609
H.A. van Hees, 035-5389849
D.E.C. Scherpenzeel, 06-11522750
W. van Ijken, 035-5389367

LEDENADMINISTRATIE

D.E.C. Scherpenzeel, Zilverschoon 35
3755 TH Eemnes,
ledenadministratie@historischekringemnes.nl

INTERNET HKE-ACTUEEL

www.historischekringemnes.nl
info@historischekringemnes.nl

KWARTAALBLAD

Redactieadres:

Kerkstraat 15, 3755 CK Eemnes
035-5389849, info@kleinwee.demon.nl

Redactie:

Henk van Hees, Ruud Ham

Opmaak:

Peter Bosman en Hans van Gelder

Druk:

Drukkerij J. Bout & Zn., Huizen

LIDMAATSCHAP

€ 14,- p.j., incl. kwartaalblad, voor leden in
Eemnes, Baarn, Laren NH, Blaricum en Hui-
zen NH. Leden buiten dit gebied betalen
€ 26,- p.j. i.v.m. verzendkosten.
Opzegging schriftelijk voor 1 december.
Losse nummers: € 4,- (porto € 3,- bij 1 exempl.)
Vrienden HKE minimaal € 15,- p.j.

WERKGROEPEN

Bebouwingsgeschiedenis:

R.T. v.d. Schaaf, 035-5386094

Beeld en Geluid:

D.E.C. Scherpenzeel, 06-11522750

Documentatie:

J.J. Groeneveld, 035-5381609

Voorwerpen:

H.H.M. van Roy, 035-5312531

Bibliografie:

H. van der Voort, 06-47452024 na 19.00

Foto's:

R.J. Ham, 035-5311424

Genealogie:

H.A. van Hees, 035-5389849

Interviews:

H.A. van Hees, 035-5389849

Streekdrachten:

Mw. J.M.C. Eggenkamp, 035-5387265

Tentoonstellingen:

J.B. Nouwens, 035-5389239

Website:

R.J. Ham, 035-5311424

© 2019 Historische Kring Eemnes. Alle rechten voorbehouden. Het geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen is slechts toegestaan na toestemming van de redactie. De uitgever heeft er naar gestreefd de rechten van illustraties volgens wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen nog bepaalde rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht zich te wenden tot de uitgever: info@historischekringemnes.nl. Logo van HKE© 2009 Joop Smids, Eemnes, met alleenrecht van gebruik voor HKE.

1979-2019 HKE 40 jaar

Jaargang 41

129

De Historische Kring Eemnes is een door de Belastingdienst erkende Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI), waardoor belastingvrije schenkingen aan de vereniging kunnen worden gedaan.

FOTO OMSLAG:

Schilderij van de Eemnesser haven rond of ná 1800. Op de achtergrond de watermolen die in 1791 gebouwd werd. Rechts het pand Wakkerendijk 27 met stenen zijgevels en rieten dakbedekking.

Inhoud

Tentoonstelling Oudheidkamer/Inleveren kopij volgend nummer	131
Van de voorzitter	132
HKE-leden schrijven over 40 jaar Eemnes 1979-2019	
Willem Verhoog	133
Liesbeth Lemckert	135
Jan Manten	136
Johan van Oostrum	137
Wakkerendijk 27 (Evert van Andel)	138
Oproep voor vrijwilligers HKE	205
Eemnes en de Eerste Wereldoorlog [4] (Wiebe van IJken)	156
Distributie van goederen in Eemnes (Wiebe van IJken)	157
Oostenrijkse kinderen in Eemnes [2] (Henk van Hees)	170
In gesprek met Gerard Wortel (Cees van Rijsdam)	175
Uitslag Jubileum-Fotowedstrijd	203
Kleermakers in Eemnes door de eeuwen heen (Henk van Hees)	191
Kleermakerij op Wakkerendijk 55-57 (Henk van Hees)	192
Kleermakerij op Wakkerendijk 206 (Bertie van Wijk-Blom)	194
Waar lag de grond?	195
Correctie	196
Aankondiging lezing door Henk Michielse	197
Jubilaria: Voor alle 40-jarigen	198
Je verhaal voor de 40-jarige HKE	199
Adverteerders en Sponsors	200

Tentoonstelling in de Oudheidkamer

VANAF 28 SEPTEMBER:

Beelden van Eemnes

De nieuwe tentoonstelling 'Beelden van Eemnes', die 28 september is geopend, omvat een combinatie van oude en nieuwe beelden van Eemnes. De schilder Noordijk legde in de loop van de vorige eeuw die oude beelden vast met de penseel en de deelnemers van de wedstrijd deden dat in recentere tijden met de camera. We kregen een prachtige verzameling foto's binnen.

oudheidkamer EEMNES

Raadhuislaan 2a
Telefoon 035-5382375
Geopend: zaterdags van 14-16 uur
Toegang gratis

Inleveren kopij

Kopij voor het volgende kwartaalboekje ontvangen wij graag voor

15 november 2019

e-mail naar: info@kleinwee.demon.nl

Bij het aanleveren van te veel kopij zullen de artikelen op volgorde van aanlevering geselecteerd worden voor publicatie. Artikelen die aansluiten bij

Auteurs die in dit tijdschrift publiceren geven daarmee onvoorwaardelijk toestemming tot het in digitale vorm opnemen in openbare databases.

Van de voorzitter

In het zomerseizoen is er tussen de vakanties hard doorgewerkt door de verschillende auteurs van de HKE. Een deel van die inspanning vindt u terug in dit blad. Daarnaast wordt er stug doorgewerkt aan het jubileumboek. Een boek met alle plaats-, erven-, veld-, water-, polder-, huis-, dijk-, weg- en straatnamen van Eemnes met uitleg en foto's. Dankzij noest speurwerk kwamen er tot nu toe zo'n 750 namen boven water. We hopen het boek begin volgend jaar te kunnen presenteren.

De fotowedstrijd ter gelegenheid van ons 40-jarig jubileum leverde veel mooie beelden op. De nieuwe tentoonstelling 'Beelden van Eemnes', die 28 september is geopend, omvat een combinatie van oude en nieuwe beelden van Eemnes. De schilder Noordijk legde in de loop van de vorige eeuw die oude beelden vast met de penseel en de deelnemers van de wedstrijd deden dat in recentere tijden met de camera. We kregen een prachtige verzameling foto's binnen. De vakjury bepaalde de winnaars. Doet u bij uw bezoek aan de Oudheidkamer mee met de keuze voor de Publieksprijs?

Ook de verhalenwedstrijd leverde aardige verhalen op over de afgelopen 40 jaar. Verhalen die ieder een plaats in het kwartaalblad verdienen, vinden wij. Drie inzendingen zijn deze keer te lezen.

Het is iedere keer weer verrassend hoeveel geschiedenis van Eemnes er boven water komt. Deels komt dat door onderzoek in archieven. Maar het blijkt vaak dat de verhalen in het kwartaalblad weer nieuwe reacties teweeg brengen. En zo ook deze keer. De serie verhalen over de Eerste Wereldoorlog heeft nog weer een vervolg. Aan de geschiedenis van de Oostenrijkse meisjes kon een mooi persoonlijk verhaal worden toegevoegd. Ook over de distributie tijdens die oorlog blijkt nog het nodige te vertellen. Speciale aandacht is er voor de geschiedenis van het pand Wakkerendijk 27. En natuurlijk wordt de serie over de kleermakers in dit blad vervolgd. Deze keer gaat het om de kleermakers rond Het Dikke Torentje.

Onze dorpsdichter zag de afgelopen jaren kans om de geschiedenis van Eemnes in gedichten te vangen. Nu hij die periode heeft afgesloten, wilden wij graag weten wat voor verhalen er schuil gaan achter deze kleurrijke Gerard Wortel zelf. En dat zijn er heel wat.

Heeft u ook genoten van de Feestweek? We kregen al een paar mooie opnames die tijdens de feesten zijn gemaakt. Meer filmopnames zijn nog steeds van harte welkom. U kunt ze mailen of afgeven in de Oudheidkamer.

Ik wens u veel leesplezier en ontmoet u ook graag op de komende interessante herfstavondlezing.

Uw voorzitter, Liesbeth Lemckert

HKE-leden schrijven over 40 jaar Eemnes 1979-2019

Indrukken van 40 jaar Eemnes

Toen ik op 7 april 1978 in de Hervormde kerk van Eemnes-Buiten (meer dan 40 jaar geleden dus) in het huwelijk trad met de authentieke Eemnesser boerendochter Leny Blom was dat de opmaat naar vier decennia onvergetelijk mooie jaren in de polder van Eemnes. Leny had me voor ons huwelijk al verteld van haar dierenliefde en in het bijzonder haar liefde voor geiten. Met bezieling kon ze spreken over de medailles die in de wacht werden gesleept bij de geitenkeuring in de Vee-markthallen in Utrecht in de nazomer, voorafgegaan door een keuring bij Post aan de Meentweg. In het voorjaar waren eens 23 geiten boven op het golfplaten dak van het kippenhok aan de wandel gegaan. Leny wist ze behendig naar moeder geit in de schuur te dirigeren.

Ik kwam uit Waarder toen ik Leny leerde kennen. Ik vergeet nooit dat mijn moeder zei: "Een meisje dat van geiten houdt, is een goed meisje". De woorden van mijn moeder zijn in vervulling gegaan. Leny werd in 1953 geboren op Meentweg 35 en verhuisde met haar ouders in 1971 naar de overzijde, Meentweg 10. Leny en ik hebben daar gewoond vanaf 1978, later met onze dochters Marietta (geboren in 1979) en Margriet (geboren in 1982). Leny's vader gaf het boerenbedrijf op en samen met zijn vrouw woonde hij tot aan hun overlijden (Leny's moeder in 1998 en opa Teus in 2014) bij ons op het erf van de "Helena's hoeve". Uit de tijd dat opa Teus nog boer was, herinner ik me dat de koeien op stal stonden en dat de melk in bussen ging die werden opgehaald. Eens was een

Boerderij "Helena's Hoeve" op Meentweg 10, waar Willem Verhoog woonde met zijn gezin en zijn schoonouders. Foto 1982.

groep varkens losgebroken die 's morgens luid knorrend liepen rond te struinen in de tuin. En op een zondagochtend was een stier losgebroken. Leny er op af en oma Blom in paniek: "Kom terug kaind, je hebt een rode jas aan".

In de Hervormde kerk van Eemnes-Buiten werd ik direct na ons huwelijk ambtsdrager en in die kerk werden onze kinderen gedoopt. De aanduiding Eemnes-Buiten heb ik tijdens mijn Eemnesser jaren altijd gebruikt in uitgaande post en ook velen die terugschreven gebruikten Eemnes-Buiten als onze woonplaats. Vele lezers van de Historische Kring Eemnes zullen weten dat de grens tussen Eemnes-Binnen en -Buiten ergens op de Wakkerendijk ligt.

Onzegbaar mooi is de zonsopgang in de polder: de rose lucht met de nevel over het land. Ook Koninginnedag, later Koningsdag, heeft elk jaar iets aantrekkelijks: tonnetje steken, nat worden door een emmer water; altijd zit de sfeer er goed in.

Wat me ook bijblijft, is het winkeltje van de gebroeders Elsinga aan de Molenweg waar nooit "nee" werd verkocht. Voordien was er ook – maar dat heb ik niet meegemaakt – het winkeltje van Rozenberg waar nu onze vroegere huisarts Beijerinck woont en niet te vergeten de bakkerij van Arie Heek waar Leny op zaterdag brood haalde voor de hele week. Smid Jaap Eek was een ikoon. Prachtig zoals hij zijn zaak runde.

Op 10 december 2015 ging ik, na 41 jaren in het accountantsberoep in Amsterdam, met pensioen; een gelegenheid waarbij burgemeester Van Benthem mij in het gebouw van de Koninklijke Beroepsorganisatie van Accountants de ridderorde opspeldde.

Tot aan mijn pensionering verbleef ik voor mijn werk vijftig keer in het Caribische gebied, maar toen ik eenmaal "uitgewerkt" was, heb ik al het schoons van Eemnes extra leren waarderen: de gezelligheid in de Minnehof (ook de tijd dat het Torenzicht nog vol winkels was, vond ik een mooie tijd), het pleintje met de vishandelaar en de Vietnamese loempiaverkoper, de Chinees van Eemnes, de Blommenhoeve, de Theetuin, ... om zo maar eens iets te noemen.

Maar het hart van ons bestaan lag op Meentweg 10 met de twee hooibergen waar voor de jeugd op gezette tijden barbecuefeesten werden gehouden en waar in de schuur het Modderblad werd uitgegeven, met interviews met Eemnessers.

Laat ik stoppen. Leny en ik wonen sinds 15 maart 2019 in Putten maar de dierbare herinneringen aan Eemnes blijven. Ik wens de Historische Kring Eemnes in dit jubileumjaar het allerbeste toe voor de komende tijd. Dank voor alles wat jullie al tot stand hebben gebracht.

Willem Verhoog

(Bijna) 40 jaar Eemnes

In 1980 streek ik neer in een gloednieuw huis aan het Willemserf. Hoe vaak ik heb genoten van het zomaar naar binnen en buiten lopen weet ik niet meer, maar het was een verademing nadat ik een aantal jaren vijf hoog op een galerijflat had gewoond.

Eemnes kende ik nog vaag van vakanties in Hilversum met een mooie fietstocht door de polder. Maar het was vooral de uitdaging van de baan als eerste hoofd-wijkverpleegkundige in de net gefuseerde kruisverenigingen van Eemnes, Laren en Blaricum, die mij trok.

De geur van de oude kruisverenigingen hing er nog: Roomse po's vanuit het Wit-Gele Kruis en neutrale po's van het Groene Kruis in Laren. Daarbij een team van wijkverpleegkundigen die wat wantrouwend tegen de nieuwe uitvinding van een hoofd aankeken. Sinds jaar en dag hadden zij alleen maar te maken gehad met een bestuur. Klazien Louwerman, al jaren wijkverpleegkundige in Eemnes, was daar één van. Ze bood aan om mij wat van Eemnes te laten zien. Welgemoed gingen we samen op pad langs haar klantjes aan de Meentweg en de Wakkerendijk. Deze kennismaking met Eemnes bevestigde alleen maar dat ik de juiste keuze had gemaakt door in Eemnes neer te strijken. We bezochten vooral oudere mensen langs de dijk. Inmiddels verbouwd tot comfortabele woonhuizen waren het toen nog boerderijen in hun nadagen. Ik hoorde de eerste verhalen over de overstroming aan de Meentweg en hoe de kinderen in de kleine woning op de hooizolder sliepen. Woningen soms met nog weinig sanitair en bewoners die daar hun eigen weg in vonden. De beelden van de TV-serie Stiefbeen & Zoon kwamen langs toen Klazien een zeiltje op de keukenvloer legde met daarop een zinken teil gevuld met water. De bewoner genoot met zijn been over de rand van het welkijkse badritueel.

Of die kropjes sla die ze mee kreeg om te eten. Beslist lekker, totdat ze hoorde dat 's morgens de nachtspiegel werd leeggooit over het slabed.

Maar wat me vooral ook raakte, was de gemoedelijke sfeer die ik overal weer aantrof.

Rechts het vroegere gebouw van de Eemnesser Kruisverenigingen op Wakkerendijk 62. Tot 1953 was dit het klooster van de Zusters Franciscanessen van Heijthuijsen.

Het wijkgebouw was gevestigd in het voormalige klooster naast de rooms-katholieke kerk. In Eemnes was de samenvoeging van de protestantse en katholieke kruisvereniging al langer een feit omdat het veel praktischer was als je er maar met twee wijkverpleegkundigen werkte. Het uitleenmagazijn was de trots van de Kruisvereniging destijds en werd keurig bijgehouden door Corry Hilhorst. Voor de bekostiging van het materiaal had mevrouw Ter Avest heel wat van haar baksels verkocht.

De kruisvereniging deed toen ook aan voorlichting over gezonde voeding. Een jonge enthousiaste dame probeerde eens om de aanwezige leden van de kruisvereniging ervan te overtuigen dat je ook zonder vlees op je bord een lekkere en gezonde maaltijd had. Haar betoog strandde onmiddellijk toen één van de boerinnen haar ongeveer betichtte van broodroof. Waar moesten ze anders van leven als de varkens niets meer op zouden brengen!

Zo leerde ik echt Eemnes kennen en wellicht ligt daar de basis voor mijn betrokkenheid bij de Historische Kring Eemnes.

Liesbeth Lemckert

40 jaar Historische Kring Eemnes

De Historische Kring is voor mij één van de belangrijkste verenigingen van Eemnes waar ik vanaf het begin al lid van ben.

Laarderweg 51, het huis waarin Jan Manten is geboren en opgroeide. Links de etalageruit van de toenmalige Spar-kruidenierswinkel.

De eerste tentoonstelling was in Het Oude Raadhuis; dat was prachtig. Ik ben de boer op geweest om oude spullen op te halen. Er waren dure spullen bij uit de kerken en een document uit Utrecht. 's Nachts hadden wij bewaking. En overdag zat mijn vader er met Wout Hagen en Cornelis Ruizendaal om de mensen te begeleiden. Dat kostte wel een liter jenever per dag.

Met de Stichting Eemnes-

ser Sluisje hebben wij de sluisdeuren weten te realiseren, zodat Sinterklaas met zijn boot er weer door kon.

Ik zal lid blijven tot aan mijn dood; daarom wil ik zoveel mogelijk materiaal aandragen. Ik kan niet zonder het verleden, het rustige Eemnes, waar je bij iedereen zo naar binnen kon lopen.

Ik hoop dat de HKE nog eeuwen zal bestaan.

Jan Manten

Wat er in mijn leven gebeurde, de afgelopen 40 jaar

Daar had je het openen van de Slijterij Het Wapen van EEMNES en de autolozon zondag. Ook is me bijgebleven dat we ophielden met het venten van groenten, fruit enz. in de wijk Eemnes-Laren- Baarn en dat onze winkels aan het Torenzicht werden geopend. Ook een belangrijk moment was mijn 25-jarig huwelijk, dat we vierden in Oud-Valkenveen in De Gloeiende Gerit, die inmiddels is afgebrand. Twee jaar geleden waren we al weer 50 jaar getrouwd. Ik heb 2 kinderen: Desiree en Peter en nog steeds een lieve vrouw Mieke en alles woont in Eemnes. Mijn broer Co heeft het ouderlijk huis onlangs verkocht en woont nu sinds 14 dagen in de Hasselaarlaan en wij hebben na 45 jaar nog steeds een boot, die bij de Eemnesser sluis ligt; daar genieten we van!

Johan van Oostrum

Johan van Oostrum (r.) en Harry van den Brink (l.) voor hun Slijterij "Het Wapen van Eemnes". Foto 1994.

Wakkerendijk 27

EVERT VAN ANDEL

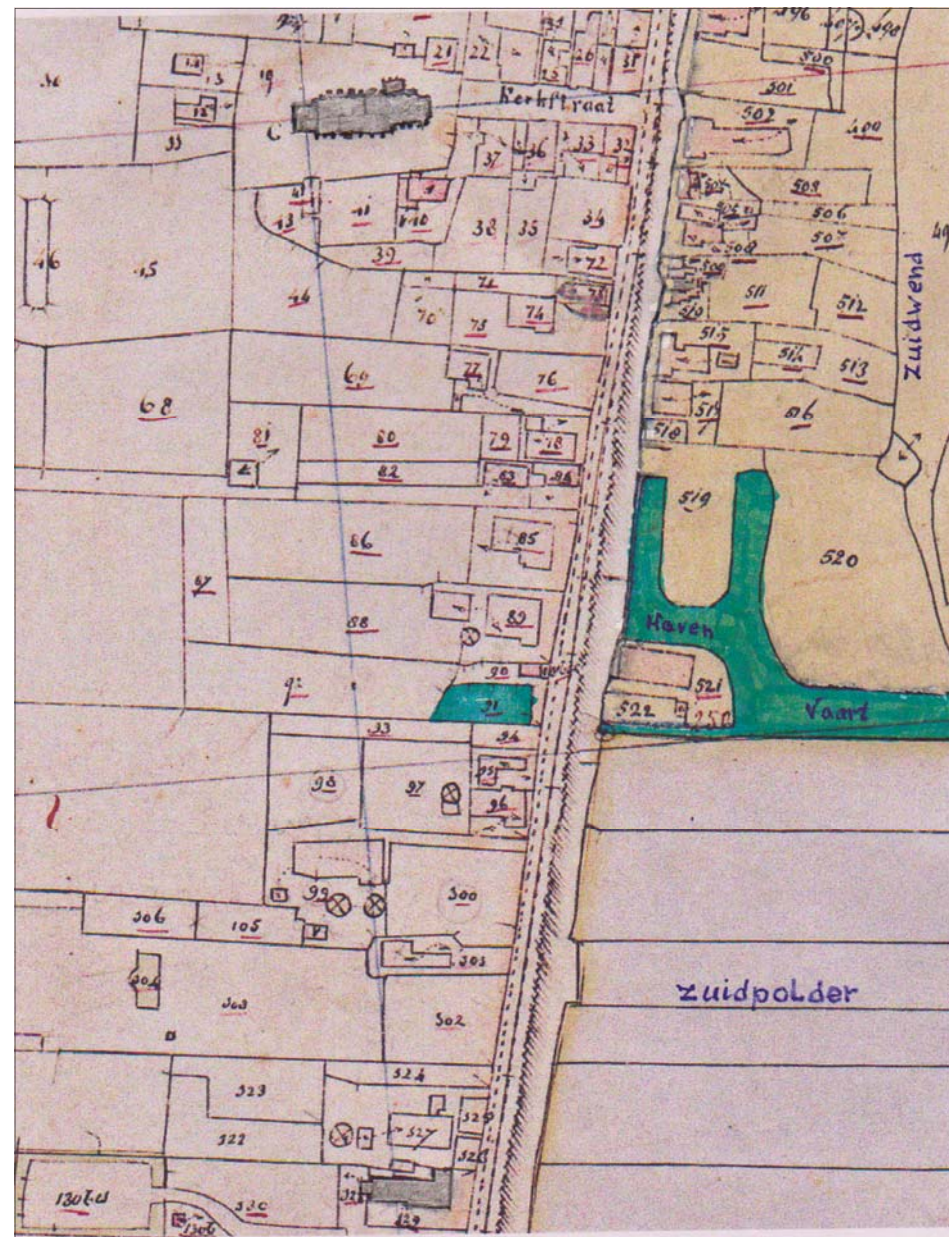
Voorwoord

Ook na het onderzoek naar het pand Wakkerendijk 27 is niet bekend hoe lang er al een woning stond ten oosten van de hoek waar de Wakkerendijk vanuit het zuiden de Zuidwend kruist. In ieder geval was er op dat perceel in 1675 een bakkerij aanwezig en aannemelijk al veel langer daarvoor. Mogelijk al voor 1589 toen de Vaart en de eerste havenarm werden aangelegd. In een akte uit 1699 werd al verwezen naar het huis, waar dit onderzoek over gaat. Die akte gaat over de verkoop van een huijsinghe en hofje staande tot Emmenes op de Zuijtwind, daar ten westen de Hogeweg is en ten noorden de koper Dirck Peterse Hoogeboom naast gehuijst is. De verkoopster blijft tot mei 1700 in het pand wonen.

Inleiding.

Aan de dorpszijde bij de Wakkerendijk, werd na het verbreden en uitdiepen van een wetering langs de Zuidwend in 1589, de haven van Eemnes aangelegd. In 1652 werd deze Vaart weer verder verbreed en ook de sluis in de Zomerdijk werd vergroot. Rondom de Eemnesser haven ontstond een woongebied waar diverse schippers hun woningen betrokken. Een aantal van deze schippersfamilies leefde vooral van de beurtvaart, andere schippers verdienden met hun schip een inkomen door hiermee handel te drijven. Maar er waren ook 'turfschippers' en schippers die van alles vervoerden en vaak in de Eemnesser haven lagen. Veelal hadden deze schippers ook een winkel aan huis waarin, meestal hun vrouw de verkoop leidde.

De Eemnesservaart is enige eeuwen een belangrijke verbinding geweest, niet alleen voor Eemnes maar ook voor verscheidene dorpen uit de omgeving, met name Laren en Blaricum. Naast de aan- en afvoer van landbouwproducten, turf, bakstenen, en natuurlijk hooi, producten die per zeilschip werden vervoerd, kwam er in 1725 een beurtvaart op Amsterdam. Later kwam ook de beurtvaart op Amers-

Fragment van de Kadasterkaart uit 1824-1832. Rechts naast de Wakkerendijk ten zuiden van de haven de secties 521 en 522 waarop dit onderzoek betrekking heeft.

foort in gebruik. Begin 1800 onderhielden deze beurtveren een of twee wekelijkse diensten op beide steden.

Nadat tussen 1815 en 1820 de Wakkerendijk en Laarderweg bestraat werden, werd Eemnes opgenomen in het vracht- en postverkeer tussen Amsterdam en Amersfoort. Het veer op Amersfoort kreeg kort daarna concurrentie van door paarden getrokken wagens. Voor het onderhoud aan de weg werd tot begin 1900 tol geheven op de driesprong Wakkerendijk, Meentweg en Laarderweg.

HET ERF VAN WAKKERENDIJK 27

Of het erf al bebouwd was vóór de haven werd aangelegd heb ik niet kunnen vaststellen. Wel ging men in 1589 toen men een houten sluis bouwde in de Zomerdijk en de wetering langs de Zuidwend vergraven werd tot een bredere vaart, juist achter dat erf rechtsaf voor de aanleg van de eerste havenarm. Ook in 1649, bij de plannen om de economische positie van beide Eemnessen te verbeteren, en toen men de sluis in steen vergrootte, en de vaart en de haven weer verbreedde, groef men vanuit de eerste havenarm, links om het erf en daarna weer rechtsaf voor een tweede havenarm.

DE HAVEN

In 1869 werd de haven eigendom van de gemeente Eemnes. Er waren toen twee havenarmen van circa 12 meter breedte en 50 meter lengte. In het drukst bevaren jaar 1922 deden 244 schepen van maximaal 70 ton de haven aan. In 1935 was dit aantal, door het vrachtverkeer over de weg, gedaald tot 35 schepen. Het besluit om de haven te sluiten viel dan ook in 1953 en de voorste havenarm werd in 1964 gedempt.

In 1705 werd er reeds tolgeld voor inkomende en uitvarende schepen geheven en moest er ook betaald worden voor schepen 'in winterlaag'. Dit waren schepen, vooral botters, die overwinterden in de Vaart of Haven.

HET PAND

Uit onderstaand onderzoek naar de eigenaren en bewoners van het pand Wakkerendijk 27 blijkt dat al vanaf voor 1675 steeds bakkers er een broodbakkerij onderhielden. Vanaf 1753 verhuurden de eigenaren van het pand de bakkerij aan bakkers die daar ook met hun familie in het pand woonden. In 1830 werd het pand gekocht door schipper Jan van Aken, en in 1901 door schipper Gijsbartus van IJken die de beurtvaart op Amsterdam en Amersfoort onderhield. De beurtvaart ging over in een transportbedrijf dat in 1971 werd opgeheven.

De schippersfamilie Van Aken bleef het pand tot 1893 verhuren aan bakkersfami-

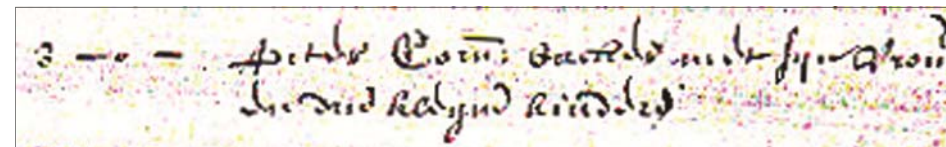
lies en het erf werd vooral gebruikt voor opslag en doorvoer van hun handel. Na 1893 nam deze familie Van Aken ook een deel van de woning voor eigen bewoning in gebruik. De in dit onderzoek opgenomen huisnummering volgens de bewoners- en bevolkingsregisters verklaart dan ook de dubbele nummeringen tussen 1860 en circa 1950. Bij dit onderzoek bleek ook dat er vaak meer mensen in dit pand woonden dan de registers meldden. Het huis was groot genoeg en de eigenaar (families) boden woningzoekenden ruimhartig voor enige tijd onderdak.

Bewoners en eigenaars van Wakkerendijk 27

BEWONER EN EIGENAAR VAN CIRCA 1665 TOT CIRCA 1693: PETER CORNELISZ

Hij wordt vermeld op de Eemnesser Bevolkingslijst uit het jaar 1675. Hij staat op de positie van het latere adres Wakkerendijk 27.

Op deze lijst staat: "3 - 0 - Peter Cornelisz backer met zijn vrouw en drie kleinje

Vermelding van de oudste bakker bij de Eemnesser haven, teruggevonden op een lijst uit 1675 met 'inlanders' van Eemnes Buitendijk ten behoeve van de Staten van Utrecht.

kinderen". Dat betekende dat hij toen 3 gulden en 0 stuivers aan belastingen betaalde. Deze Bevolkingslijst werd opgesteld voor de Staten van Utrecht in het kader van de inning der belastingen. Het vermoeden bestaat dat hij als bakker ook al eigenaar was van deze bakkerij.

BEWONER EN EIGENAAR VAN CIRCA 1693 TOT CIRCA 1720: DIRK PETERSE HOOGEBOOM

Hij heeft waarschijnlijk de bakkerij en de woning van zijn vader Peter Cornelisz overgenomen. Mogelijk rond de tijd dat hij in 1693 trouwde met Grietje Lamphe. Op 16 april 1699 kocht hij voor 90 gulden een huisje en hofje, dat ten zuiden van zijn woning op de Zuidwend was gelegen. Hij kocht het van Beijtje Hendrikx, weduwe van Willem Harmensz Schrijver. Na de overstromingen in 1702 blijkt op 23 mei dat zijn pand "Selfs heel seer beschadigt" is. Bij een zware storm in 1703 blijkt op 14 december dat het pand "nog verder is beschadigt".

BEWONER VAN CIRCA 1720 TOT 1753 EN

EIGENAAR VAN CIRCA 1720 TOT 1764: PIETER DIRKSE HOOGEBOOM

Rond 1720 werd Pieter Dirks Hoogeboom, getrouwd met Wijmpje Cornelis Snoek, eigenaar. Hij kreeg het bezit uit de nalatenschap van zijn ouders Dirk Peterse Hoogeboom en Grietje Lamphe. Pieter was, evenals zijn vader, bakker. Hij bleef daar bakker tot in 1753.

EIGENAREN VAN 1764 TOT 1818:

KINDEREN EN ERFGENAMEN VAN GRIETJE PIETERSE HOOGEBOOM.

Grietje Pieterse Hoogeboom was overleden rond 1758, waardoor de eigendom verviel aan haar nageslacht met name Willemijntje en Dirk, kinderen uit haar huwelijk met Volkert Gijsberts de Graaf.

HURDER EN BEWONER VAN 1753 TOT 1798: TEUNIS LAMMERTSE HILHORST

Op 1 november 1752 werd een huurcontract opgesteld en verhuurde Pieter Dirks Hoogeboom de bakkerij aan Teunis Lammerts Hilhorst. In het contract stond: "Vanaf 1 may 1753 voor de tijd van twaalf jaar wordt verhuurd: Sekere huijsinghe, schuur, hof en hofstede sijnde een bakkerije, gelegen aan de Vaart. Ende dit met de gereedschappen tot de bakkerijen behoorende". Teunis Hilhorst was getrouwd met Petertje Isaeks van Wijk en hij huurde de bakkerij steeds voor periodes van twaalf jaar. Eigenaar Pieter Dirkse Hoogeboom was in 1764 overleden. Eigenaren werden toen de kinderen van zijn overleden dochter Grietje Pieterse Hoogeboom.

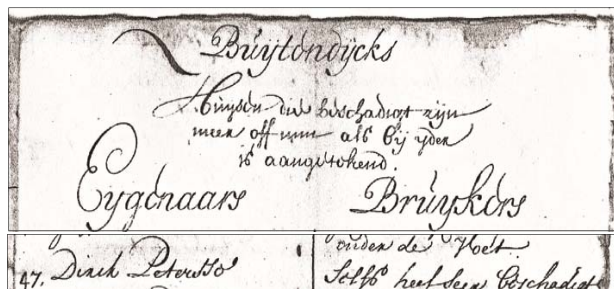
HURDER EN BEWONER VAN 1798 TOT 1805: LAMMERT DIRKSE HOOGEBOOM

Bakker Lammert was een achterneef van de toenmalige eigenaren Willemijntje en Dirk de Graaf, kinderen van Grietje Pieterse Hoogeboom en Volkert de Graaf. Hij trouwde in 1797 met Neeltje Cornelisse Pen. In 1805 stierf hij op 35-jarige leeftijd.

Zijn weduwe Neeltje zette de bakkerij voort.

HURDER EN BEWONER VAN 1806 TOT 1818: HENDRIK BRUIJNDT

Neeltje Pen hertrouwde in 1806 met de Duitser Hendrik Bruijndt (1776-1835) uit Kleef. Bruijndt werd hier bakker. Vanaf 1818 zetten Neeltje en hij hun

Fragment van de lijst waarop de schade na de overstroming in 1702 aan het huis van Dirck Peterse werd gemeld. Zijn huis was zwaar beschadigd.

bedrijf voort in de tegenoverliggende bakkerij Wakkerendijk 32, die ze enige tijd daarvoor gekocht hadden.

BEWONER EN EIGENAAR VAN 1818 TOT 1830: JAN JACOBSE SCHOUTEN

In 1818 verkochten Dirk de Graaf en zijn zus Willemijntje Volkerts de Graaf, getrouwd met Jacob Aartse van Zeldert de bakkerij en woning aan Jan Jacobse Schouten, getrouwd met Grietje Jacobse van Zeldert, dochter van Jacob van Zeldert en Willemijntje de Graaf. Het bleef dus in de familie. Jan Schouten was geen succesvolle bakker. In 1830 verkocht hij het pand en werd hij dagloner.

EIGENAAR VAN 1830 TOT 1853: JAN VAN AKEN

In 1830 werden bakkerij en woonhuis voor 900 gulden gekocht door schipper-koopman Jan van Aken, getrouwd met Tjitske Sierks en woonachtig op Kerkstraat 4.

In de eerste kadastervermelding uit 1832 staat: Jan van Aken is eigenaar van de

Tekening van J. Versteeg uit 1771. Links daarop de houten achtergevel van het pand waarvan toen de erfgenamen van Grietje Pieters Hoogeboom eigenaars waren.

secties B521 en B522. Op B521 zijn gevestigd een huis en plaats met een grootte van 11,40 are. Op deze sectie stond nog een kleine schuur getekend waarvan in het kadaster geen melding wordt gedaan. Op sectie B522 is een tuin ter grootte van 3,90 are.

HURDER EN BEWONER VAN 1830 TOT CIRCA 1848: ARIE BOUWMEESTER

De nieuwe huurder werd Arie (Arnoldus) Bouwmeester, in 1795 geboren in het Gelderse Vaassen. Hij trouwde in 1830 met Grietje, de dochter van de Blaricumse broodbakker Hendrik Janse Bakker. Kort na hun huwelijk kwamen ze naar Eemnes en runden hier deze bakkerij. Ze kregen in Eemnes acht kinderen en verhuisden rond 1848 naar Soest.

EIGENAAR VAN 1853 TOT 1888: HENDRIKUS VAN AKEN

In 1858 verkochten de mede-erfgenamen van Jan van Aken het woonhuis, aan de Wakkerendijk 27, met pakhuis voor 1200 gulden aan Hendrikus van Aken, wonend op Kerkstraat 4. Het hier genoemde pakhuis, was een over de volle breedte tegen de achtergevel van het woonhuis aangebouwde schuur, onder een lessenaar-dak.

HURDER EN BEWONER VAN CIRCA 1848 TOT 1889: DIRK STEENBEEK

Dirk Steenbeek huurde het pand inmiddels al enkele jaren om zijn bakkersbedrijf uit te oefenen. Hij en zijn eerste vrouw Jannetje Schimmel kwamen uit Baarn. Na het overlijden van Jannetje in 1876 hertrouwde Dirk in 1877 met Petronella Raven uit Blaricum.

Op 10 juni 1885 zijn, bij een grote dorpsbrand, het huis en de bakkerij geheel afgebrand. Deze brand begon bij Wouter Hagen, onderhuurder in het café Schippers Welvaren, waarbij ook vier naastgelegen huizen afbrandden. Het kadaster meldt in 1886 de herbouw van het pand, waarbij ook de bakkerij weer een plaats kreeg.

HURDER EN BEWONER VAN 1890 TOT 1893: TEUNIS SLUIJTER

Petronella Raven, de weduwe van Dirk Steenbeek, hertrouwde in 1890 met de Blaricummer Teunis Sluiter, ook broodbakker van beroep. Teunis zette het bedrijf hier voort tot 1893. Daarna startte hij een nieuwe bakkerij op Wakkerendijk 2. Hij moest waarschijnlijk verhuizen omdat de eigenaresse Tjitske van Aken hier wilde gaan wonen.

EIGENARESSE VAN 1888 TOT 1900 EN BEWOONSTER VAN 1893 TOT 1900: TJITSKE VAN AKEN
Tjitske van Aken (1841-1900) had dit pand met het pakhuis geërfd na het overlij-

den van haar vader Hendrikus. Ze heeft hier vanaf 1893 haar oude dag gesleten en woonde er tot haar dood. In 1897 kocht Gijsbartus van IJken (1860-1928) de tuin op sectie B522. Na de dood van zijn oom Willem van IJken in 1884, was hij van Nijkerk naar Eemnes gekomen om het schippersbedrijf van Willem van IJken en de beurtvaart van Eemnes naar Amsterdam en Amersfoort over te nemen. In datzelfde jaar 1884 trouwde hij met Hendrina Pas, de weduwe van zijn oom Willem van IJken.

BEWONER EN EIGENAAR VAN 1901 TOT 1928: GIJSBARTUS VAN IJKEN

In 1901 werden huis, erf en tuin op sectie B521 ook verkocht aan Gijsbartus van IJken. Gijsbartus, zijn vrouw Hendrina Pas en hun zoon Egbert woonden tot 1928 aan de voorzijde in de woning.

In deze periode werd er voor Gijsbartus een tweede schip gebouwd. Dit schip werd op maat gebouwd om nog net door de Eemnesser sluis te kunnen. Begin 1900 werd dit schip van een motor voorzien en zo werd dit het eerste gemotoriseerde schip op de Eem.

Gijsbartus van IJken bracht zijn verworven bezittingen op de sectie B521 tussen 1902 en 1917 onder in een stichting. In 1916 werd op het achtererf een pakhuis gebouwd. Een natuursteen in de voorgevel van het pakhuis herinnert nog aan de eerste-steen-legging.

In 1918 werden sectienummers B521 en B522 verenigd in B574 waarop huis, schuur en erf met een grootte van 11,40 are waren samengebracht. In de Eerste Wereldoorlog werd de motorolie schaars en moesten de zeilen weer worden geheesen. In januari 1925 werd voor 3900 gulden de eerste vrachtauto aangeschaft. Dit aantal zou tot aan de Tweede Wereldoorlog tot vijftien vrachtwagens toenemen.

Na het overlijden van Gijsbartus van IJken in 1928 werd in 1929 sectie B574 met alle opstallen, groot 11,40 are, verkocht aan Jan van IJken.

Eemnes-Buiten. Woensdag omstreeks half vier barstte alhier een hevige brand uit, waardoor in korten tijd acht woningen afbrandden, waaronder een hetwelk bewoond werd door vier gezinnen. Aangewakkerd door den hevigen wind, sloeg de vlam over op een groote boerderij, op ongeveer 50 meter afstand gelegen, waarin tevens eene bakkerij wordt uitgeoefend, en legde die mede in de asch. Eenige schepen, welke in het Kanaal van den Eem naar Eemnes lagen, ontkwamen tijds aan het gevaar, door spoedig de touwen los te maken.

De brand ontstond bij zekerer Wouter Hagen en was, naar men zegt, veroorzaakt door een jongetje van 4 jaar met gekrenkte geestvermogens, die met lucifers had gespeeld.

Van den inboedel is bijna niets gered geworden. Alleen het grootste pand was verzekerd. Acht gezinnen zijn alzoo zonder dak. De brandspuiten van Baarn, Groeneveld, Eemnes-binnen en -buiten, alsmede van Laren hebben hulp verleend.

Bericht uit de Nieuwe Amersfoortse Courant van 13 juni 1885 waarin gemeld wordt dat bij de dorpsbrand in Buitendijk ook de boerderij van Hendrikus van Aken en de daar gevestigde bakkerij in de as werden gelegd.

Schilderij van de Eemnesser haven rond of ná 1800. Op de achtergrond de watermolen die in 1791 gebouwd werd. Rechts het pand Wakkerendijk 27 met stenen zijgevels en rieten dakbedekking.

BEWONER VAN 1902 TOT 1945 EN EIGENAAR VAN 1929 TOT 1942: JAN VAN IJKEN

Jan van Ijken, een zoon van Hendrina Pas en Willem van Ijken, was in 1898 getrouwd met Cornelia Johanna van den Dool. Zij woonden vanaf 1902 met hun kinderen aan de achterzijde in het pand. Jan van Ijken was ook schipper en expediteur. In de Tweede Wereldoorlog werden de vrachtauto's, op twee na, door de Duitsers gevorderd. De motorschepen hadden gebrek aan brandstof en daardoor werden de oude zeilschepen weer ingezet.

BEWONERS EN EIGENAARS VAN 1945 TOT 1972: DE KINDEREN VAN JAN VAN IJKEN

In 1942 werden de acht kinderen van Jan van Ijken elk voor 1/8 deel mede-eigenaar van het pand. Hendrina en Jeanette Hermina verkregen daarbij ook het recht van gebruik en bewoning. In 1951 was er een kadastrale hermeting en ontstond sectie H349 nu met 2 schuren, huis, erf en tuin. Na het overlijden van Jan van Ijken in 1945 gingen zijn zoons Jacob, Willem en Cornelis gedrieën in het expeditiebedrijf verder.

De tweede havenarm omstreeks 1935. Rechts de woning Wakkerendijk 27 met achter de vrachtwagen deels zichtbaar de aanbouw onder het lessenaardak. In het midden het in 1916 gebouwde pakhuis met daarachter de paardenstal.

Ansichtkaart uit het midden van de jaren 1930. De woning van de familie Van Ijken staat achter de dijk.

In het voorhuis, nummer 27, woonde Hendrina van Ijken tot 1961 en Jeanette Hermina van Ijken tot 1966.

Het achterhuis, nummer 29, werd van april 1947 tot december 1957 bewoond door Marie Fecken (Marritje Calis). Zij woonde daarvoor met haar man Hendrik Fecken, die al in 1944 was overleden, op Kerkstraat 8. In 1947 verhuisde ze naar de twee zusters Van Ijken en woonde tot haar overlijden in 1957 bij hen in huis. Vanaf 1957 woonde in het achterhuis, Jacob van Ijken getrouwd met Dina Geertuida Keizer en hun gezin. Eind 1972 verhuisden zij naar Weststellingwerf. Na het overlijden van Cornelis van Ijken in 1965, verkregen Jacob en Willem, beiden expediteur, door successie (hier onderlinge verkoop) in 1966 beiden de helft van sectie H349. In 1970 vierde Transportbedrijf Van Ijken het 70-jarig bestaan. Een jaar later in 1971 werden de activiteiten van het transportbedrijf beëindigd.

Toch ging er nog één Van Ijken verder in de transportsector en dat was: Eddy van Ijken, zoon van Cornelis van Ijken. Hij werkte bij zijn ooms Jacob en Willem van 1962 tot begin 1966. Daarna begon Eddy van Ijken zijn expeditiebedrijf aan de Laarderweg met één vrachtwagen. Later ging hij verder in Eembrugge.

HUURDER EN GEBRUIKER VAN 1971 TOT CIRCA 1975: FIRMA JAKALEEUW NV

In 1971, werd de Firma Jakaleeuw NV, tijdelijk huurder van nummer 29. Zij huurden voornamelijk de opslagloodsen voor hun Textiel Groothandel. In juli 1972 brak een uitslaande brand uit in de voorste loods. De aanzienlijke schade werd waarschijnlijk veroorzaakt door onachtzaamheid met rookgerei bij licht ontvlambaar textiel. De brandschade is in het platte dak van de loods nu nog zichtbaar. Er

Foto van de voorgevel in 2018 met de daarvoor staande leilinden.

waren in deze periode diverse huurders, die hier voor korte tijd woonden.

EIGENAAR EN GEBRUIKER VAN 1975 TOT 1986: KETT INTERNATIONAL BV

Dit bedrijf kocht in 1975 het erf met woonhuis en opstallen van de familie Van Ijken. Kett International BV handelde in motor- en vrijetijdskleding. Het bedrijf werd vertegenwoordigd door de heer Gerrit en/of Ed van der Post wonende te Eemnes.

BEWONER EN EIGENAAR VAN 1986 TOT HEDEN: GERARD STAAL

Op 17 juni 1986 kocht Gerardus Petrus Clemens Staal, ondernemer te Eemnes, wonend op Wakkerendijk 23, het erf met opstallen op sectie H349. Gerard Staal was in 1990 getrouwd met Marina Davelaar. Zij kregen daar drie zoons. Gerard zette de transporttraditie van het pand tot nu met twee zoons voort.

Gedenksteen van de eerstesteenlegging in 1916 door Gijsbartus van Ijken. Deze steen is nu nog in de voorgevel van het pakhuis aanwezig.

Foto van de noordgevel van het pand aan de havenzijde in 2018. In de grijze plint twee kelder-raampjes die de kelder van licht en ventilatie voorzien. Midden in de gevel sporen van een dichtgemetselde zijdeur. De sleuven in het metselwerk gaven daglicht op de daarachter staande trappen.

Bouwkundige achtergronden van Wakkerendijk 27

Het gaat hier om een evenwijdig aan de Wakkerendijk gelegen woonhuis met rechthoekige plattegrond van circa 12,75 bij 8,75 meter, daterend uit 1886. Het pand heeft één bouwlaag met zolderverdieping onder een met grijze oudhollandse dakpannen gedekt zadeldak. De nok ligt evenwijdig aan de weg. Beide dakschilten zijn over de zijgevels afgewerkt met brede versierde windveren die aan de top een makelaar dragen.

De bakstenen van de in kruisverband gemetselde gevels hebben voornamelijk kozijnen waarin zesruits schuiframen zijn opgenomen. Boven de kozijnen vangen anderhalf steens strekken het gewicht van de bovenliggende constructie op. Deze gevels zijn voorzien van een grijs geschilderde gestukadoorde plint op de grens van het maaiveld.

De voorgevel heeft een symmetrische indeling met vier zesruits schuiframen. De entree bevindt zich in het midden, voorzien van een vier treden hoge natuurstenen stoep. De voordeur bestaat uit een paneeldeur met ramen, die door een middenstijl in tweeën is gedeeld. Boven deze deur is een bovenlicht waarin een gietijzeren levensboom is geplaatst. Onder de gootlijst bevinden zich versierde balkankers welke de gevels aan de vloerbalken verankeren.

De linkerzijgevel bevat twee zesruits schuiframen, die gelijk zijn aan de in de voorgevel aanwezige ramen. Midden tussen deze ramen zijn sporen aanwezig, onder andere een anderhalf steens strek, van een voormalige deuropening. Onder deze strek laten hoge smalle lichtopeningen daglicht toetreden tot de daarachterliggende vroegere trapopgang. Twee in de plint geplaatste kleine raamkozijnen laten daglicht toe in de achterliggende kelder. Op de zolderverdieping laten twee kleinere kozijnen met daarin vierruits draairamen daglicht toe. De rechterzijgevel bevat evenals de linkerzijgevel, twee ramen, die gelijk zijn aan de in de voorgevel aanwezige, zesruits schuiframen. De zolderverdieping bevat echter een kleiner uitgevoerd zesruits schuifraam. De zoldervloerbalken verankeren beide zijgevels met rechte strijkalkankers.

Midden in de achtergevel bevindt zich de achterdeur, ook staande op een vier treden hoge stoep. Tegen de achtergevel was over de gehele breedte een grote aanbouw onder een lessenaarsdak gebouwd. Een tweede achterdeur in de achtergevel geeft de werkkamer direct toegang tot de aanbouw. Deze aanbouw diende voor opslag van via het water aangevoerde producten die weer werden doorgevoerd via de weg én omgekeerd. Ook is deze aanbouw als woonruimte in gebruik geweest.

De begane grond van de woning wordt in tweeën gedeeld door een gang die zich tussen de voor- en achterdeur bevindt. Voor de achterdeur bevinden zich in

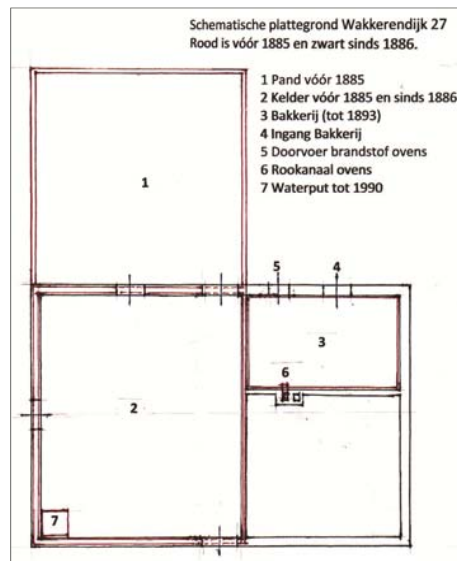
deze vloer twee luiken en gietijzeren ventilatieroosters met daaronder een kolen- en/of aardappelkelder. Rechts van de gang bevinden zich een woonkamer en de keuken. Links een woonkamer, voorheen in gebruik als keuken met waterpomp, en daarachter een werkkamer, een trap naar de verdieping én een trap naar een grote kelder. In deze kelder bevindt zich nog een deel van de waterput uit de boerderij die hier in 1885 afbrandde en die nu als wijnopslag dient. Ook bevinden zich hier een badkamer, sauna en de c.v.- en wasruimte. Op de verdieping bevinden zich naast de overloop, een badkamer met rechts één slaapkamer en links twee slaapkamers.

Een tiental meters achter het pand is in 1916 een schuur van circa 10,50 bij 7,50 meter met gebroken kap gebouwd. In de voorgevel daarvan bevindt zich nog een gedenksteen die daaraan herinnert. Links in deze gevel, aan de havenzijde, bevinden zich flinke dubbele deuren waardoor de eerste vrachtauto's van de firma Van Ijken in de schuur konden worden geladen en gelost. In de achterzijde van de rechterzijgevel bevonden zich ook dubbele deuren en aan de voorzijde in deze gevel bevond zich een staldeur waarachter een paardenstal. Kees van Ijken herinnert zich nog de garelen, het tuig en de ruiven met hooi aan de wanden.

Deze schuur was het eerste pakhuis van de firma Van Ijken. Op de zolderverdieping

De eeuwenoude waterput, nu in de kelder verbouwd tot wijnkelder.

Schematische plattegrond van ná de herbouw door Hendrikus van Aken van het pand in 1886.

Foto van de restanten van de onderbouw van de bakkersoven op de oude tegelvloer van de bakkerij zoals deze nu nog onder de huidige vloer aanwezig is.

Foto van de dichtgemetselde opening van de brandstoftoevoer voor de bakkersoven. Ook deze is met andere onderdelen, nog onder de huidige vloer aanwezig.

van dit pakhuis zijn in beide topgevels deuropeningen aangebracht waarboven hijsbalken. Hierdoor kon men goederen vanaf het schip in de haven direct op de zolder lossen en vanuit de andere zijde weer met paard en wagen verder vervoeren. Deze circa vijftig millimeter dikke houten zoldervloer rustte op zware houten balken. In de vloer waren enkele luiken aanwezig waardoor ook daaronder staande vrachtwagens in het pakhuis konden worden geladen voor verder transport.

Aan de zuidzijde van dit pakhuis staat een kleine schuur van circa 2,75 bij 6 meter met een door dakpannen gedekt zadeldak. De licht gebogen dakschilden zijn over de topgevels afgewerkt met windveren die, gelijk aan het woonhuis, aan de top een makelaar dragen. In de voorgevel bevindt zich op de begane grond een brede deur en ook op de verdieping een deur. Een raamkozijn in de achtergevel verlicht de daar achter liggende zolder. Deze schuur was voorheen bij de familie Staal als paardenstal in gebruik.

Na het afbreken van de aanbouw uit 1886 werd tussen de vrijgekomen achtergevel van de woning en de schuur uit 1916 rond 1960 een grote aanbouw onder een plat dak gebouwd. Grote schuifdeuren in de rechterzijgevel én links in de voorgevel van de aanbouw, gaven de vrachtauto's van de Firma Van Ijken toegang om in de aanbouw de goederen te laden en te lossen. Daar bevindt zich nog een smeerput in de vloer waardoor er ook gelegenheid was voor onderhoud aan de vrachtwagens.

Gemeentelijk monument d.d. 17-2-1999, met nummer DA 27.

De reden waarom dit pand op de gemeentelijke monumentenlijst werd geplaatst is de architectuurhistorische waarde van een dwars gebouwd woonhuis uit het eind van de negentiende eeuw, met daarbij de aanwezige leilinden.

Huisnummering volgens bewoners- en bevolkingsregister.

1930	1920	1915	1889	1880	1860	1850	1813
Wakkerendijk 27+29	B76+75	B71+70	B96+95	B126+126a	B45	B71	B71

Ligging en fundamente Wakkerendijk B96 - Wakkerendijk 27

Vóór de brand in 1885 stond deels op dezelfde plaats als de huidige woning reeds jarenlang een grote boerderij die tijdens de dorpsbrand bovengronds geheel afbrandde. Een artikel in de Nieuwe Amersfoortse Courant van 13 juni 1885 geeft daarvan verslag. De aan de zuidzijde tegen de boerderij staande bakkerij brandde daarbij ook bovengronds af. De fundering en beganegrondvloer daarvan bleven goeddeels gespaard.

Oude kadasterkaarten van 1830 tot 1875 laten zien dat de woning met de nok haaks op de Wakkerendijk stond, dus oost – west gericht, de lengterichting van de vroegere verkavelingen der Eemnesser erven. De richting waarin vroeger vrijwel alle Eemnesser boerderijen werden gebouwd.

Een tekening van J. Versteegh uit 1771 geeft een houten achtergevel aan. Er is ook een schilderij van de haven waarop de watermolen staat, die in 1791 in gebruik is genomen. Het is dus na 1791 geschilderd. Daarop is de stenen zijgevel met deur en ramen te zien en het met riet gedekte dak. Het pand stond toen ook dicht langs de haven.

Hendrikus van Aken brak met de traditie van het bouwen in de verkavelingsrichting en herbouwde zijn woning na de brand in 1885 dwars op de verkavelingen maar ook op de intact gebleven kelder, circa 8 bij 9 meter, van het afgebrande pand. De kelderwanden van de woning hadden de brand kennelijk goed doorstaan en daarop werden de nieuwe linkerzijgevel en de grootste delen van de voor- en achtergevel gebouwd. De resterende delen, circa 5 meter, van de voor- en

Foto uit het bakkerijmuseum in Hattum. Een dergelijke opstelling kwam in veel bakkerijen in Nederland voor. Eenzelfde zwarte tegelvloer ligt nu nog onder de huidige keukenvloer.

Rekening uit 1936 van Van Ijken's motorboot- en autodiensten. De motorboot dateert van begin 1900 en de vrachtwagen van ± 1934.

Rekening uit 1949 nu van Van Ijken's autosnel-diensten. Deze vrachtwagen dateert van ± 1925.

Foto uit 1970 van de zuid-gevel van het pand. Rechts de paardenstal en daartussen de aanbouw uit 1960.

achtergevel en de rechterzijgevel werden op een nieuwe fundering aan de zuidzijde van de kelder opgemetseld. Hierdoor verkreeg het achtererf meer opslagruimte achter het pand. De vloer en onderbouw van de bakkersoven werden aan de rechter achterzijde in de woning opgenomen. Door de hogere ligging van de nieuwe beganegrondvloer kwam deze oude vloer circa een meter lager te liggen. De schoorsteen in de daarvoor liggende woonkamer werd bij de herbouw dubbel uitgevoerd zodat de woonkamer en de bakkersoven elk hun eigen rookkanaal verkregen. In de achtergevel zijn de sporen van een dichtgemetselde circa tachtig centimeter hoge, door een korfboog gedragen, opening zichtbaar waardoor de brandstof voor de oven werd binnengebracht.

Na de verhuizing van de bakkerij in 1893 werd dit de huidige keuken. Onder de nu op gelijke hoogte gelegen nieuwe keukenvloer bevinden zich nu nog de oude restanten van de bakkerij. Een vloertegel daaruit verkreeg na onderzoek een leeftijd van 300 tot mogelijk 350 jaar oud. Verder bevatte deze tegel nog enige brandsporen en duidelijker sporen van oxanolie. Oxanolie is een transparante vloerolie, op terpentine basis, die diep in vloertegels dringt en alle losse stofdelen bindt en daarmee het onderhoud van de vloer vereenvoudigde.

MET DANK AAN: Jan van Ijken, Oude Bouwmaterialen Eemnes.

Literatuur:

Bouwgeschiedenis van monumenten - Stichting Open Monumentendag.
Eemnes geschiedenis en architectuur - Ad van der Zee, Dimitra Hierck, Henk van Hees.
Historische Kring Eemnes Kwartaalboekjes – 2017 nr. 4. pag. 221-226 Bakkers families.
– 1997 nr. 3. pag. 181-197. Schippers families.

Archieven:

Archief Historische Kring Eemnes Bewoners- en Bevolkingsregister.
Verhuringen 1745 – 1768.
Overstroming 1702 en storm 1703.
Brandweer Eemnes – Brandrapporten.
Utrechts archief. Staten van Utrecht Inwonerslijsten 1675 Buitendijk.
Boedelscheidingen 1657.
Archief Eemland Gerecht Eemnes BNR.1011. 1657-1811 Akten van overdracht.
Archief Eemland Eemnes BNR.1005 943 t/m 959 perceelsgewijze legger 1832 – 1970. Kadaster.
Archief Eemland Eemnes BNR.1005 936 t/m 939 register eigendomsovergangen 1818 – 1832.
Archief Eemland Eemnes BNR.1011 611 Overdracht en Testament.
Archief Eemland Oude kranten Nieuwe Amersfoortse Courant 13 juni 1885.

Websites:

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed – Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek.
Joost de Vree – Bouwhistorie in beeld.
Nederlands Bakkerijmuseum Hattum.

Vrijwilliger worden bij de Historische Kring Eemnes?

Gastvrouw of gastheer worden: een kans voor iedereen!

Is het iets voor jou om vrijwilliger te worden bij de Historische Kring Eemnes?

Dan gaan de deuren voor je open, wanneer jij je aanmeldt als gastvrouw of gastheer.

Wat houdt dat in?

- Eén of meerdere keren per half jaar op zaterdag van 14.00 tot 16.00 uur mensen ontvangen in de Oudheidkamer van Eemnes. Je doet dit samen met nog een gastvrouw of gastheer.
- De Oudheidkamer klaar maken voor de opening en om 16.00 uur ook weer afsluiten.
- Koffie of thee zetten voor de gasten.
- Afrekenen met mensen, die iets komen kopen.

Het is duidelijk:

Je hoeft er geen diploma voor te hebben en je hoeft niet thuis te zijn in de geschiedenis van Eemnes. Je moet het wel leuk vinden om met mensen om te gaan.

Lijkt het jou iets? Neem dan contact op met de voorzitter van de Historische Kring Eemnes:

Liesbeth Lemckert,
☎ 035 – 5311913

Eemnes en de Eerste Wereldoorlog [4]

WIEBE VAN IJKEN

Distributie

Vorig jaar was er in onze Oudheidkamer een tentoonstelling te zien over Eemnes en de Eerste Wereldoorlog. Er is voor deze tentoonstelling veel onderzoek gedaan door leden van de HKE. De resultaten hiervan worden gepubliceerd in een serie artikelen onder de titel "Eemnes en de Eerste Wereldoorlog". De onderdelen "Spaanse Griep in Eemnes" en "Het neerstorten van een luchtschip op Bakkerij Heek" zullen niet aan bod komen omdat daarover al eerder is gepubliceerd. Dit vierde deel gaat over de distributie tijdens de Eerste Wereldoorlog. Wiebe van Ijken beschrijft hoe het er landelijk aan toe ging met de distributie en daarnaast schetst hij de situatie in Eemnes.

Het gemeentehuis van Eemnes in de Eerste Wereldoorlog. Hier was toen het distributiekantoor gevestigd. Links het publicatiebord waar de mededelingen werden opgehangen.

De distributie van goederen in Eemnes in de Eerste Wereldoorlog

WIEBE VAN IJKEN

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog op 28 Juli 1914 had de Nederlandse regering de verantwoordelijkheid voor de levensmiddelenvoorziening. Dit resulteerde uiteindelijk in de rantsoenering en distributie van de eerste levensbehoeften. In eerste instantie was er geen acute noodzaak voor het nemen van maatregelen, omdat de toestand van de land- en tuinbouw over het algemeen goed was. Ook het functioneren van de bakkerijen en de handel in levensmiddelen lieten niet te wensen over. Het kwam er meer op aan om maatregelen te nemen om het hamsteren en als gevolg daarvan prijsverhoging van levensmiddelen te voorkomen. Wel werd het besluit genomen om de minster van oorlog, Nicolaas Bosboom, de bevoegdheid te geven om van alle Nederlandse spoorwegmaatschappijen en het gebruik van de spoorwegen en materieel te vorderen. Hiermee kon dan, als het noodzakelijk werd geacht, de distributie worden uitgevoerd. Dit betekende dat later kleine hoeveelheden voor Eemnes bestemde goederen op het station van Baarn werden afgeleverd, waar ze met paard en wagen konden worden opgehaald.

In eerste instantie veranderde er niet veel in de voedselvoorziening in Eemnes. Er werd alleen een klacht ingediend bij de gemeente over een te gering gewicht van het brood dat in Eemnes werd geleverd. Na onderzoek bleek het te gaan om brood dat in Soest werd gebakken, maar in Eemnes werd verkocht.

De opbrengst van de graanoogst in het najaar van 1914 was echter matig, waardoor de regering besloot om Amerikaans tarwe, tarwemeel en rogge te gaan aankopen. De bakkerijen ondervonden toen tijdelijk moeilijkheden door het langer uitblijven van de door de regering gekochte Amerikaanse tarwe. Als gevolg hiervan werd er een verbod op het bakken van witbrood uitgevaardigd. De toestand werd hierna dusdanig, dat het nodig bleek om rogge voor de voeding van de mensen te bewaren. Rogge mocht niet meer als veevoer worden gebruikt, maar werd door maïs vervangen. Ook werden er vanaf begin augustus 1914 maximum prijzen ingesteld voor onder andere: koffie, thee, suiker, stroop, granen, brood, rijst, gort, grutten, havermost en bruine bonen.

De meeste maatregelen die verband hielden met de levensmiddelenvoorziening werden in opdracht van het Rijk door de gemeentebesturen uitgevoerd. Zo gaf de toenmalige minister van landbouw, Mr. Treub, de burgemeesters in oktober 1914 de aanbeveling om over te gaan tot het voor rekening van de gemeente aan-

Distributiebonnen uit de Eerste Wereldoorlog

gesteld. Een bedrag, dat een paar maanden later werd verhoogd tot 3000 gulden.

Naarmate de oorlog vorderde, werden er meer maatregelen genomen. Zo werd in maart 1915 de uitvoer van varkensvlees verboden om zoveel mogelijk voedsel voor binnenlands gebruik beschikbaar te houden. Twee maanden later volgde een door de minister van Landbouw vastgestelde regeling voor het beschikbaar stellen van goedkoop roggebrood. Hiervoor moest de aanwezige voorraad rogge bij de bakkers, de landbouwers en de molenaar worden geïnventariseerd. Aan de heren W. van Klooster en M.J. Seldenrijk werd gevraagd of zij behulpzaam wilden zijn bij de uitvoering hiervan. Waarop de heren Van Klooster en Seldenrijk verklaarden gaarne aan het verzoek te willen voldoen.

Dit beschikbaar stellen van rogge voor het kunnen verkopen van goedkoop roggebrood blijkt nogal wat problemen op te leveren. In augustus 1915 werd er

kopen van alle partijen rogge binnen de gemeente. Er mocht door de boeren dus geen rogge die geschikt was voor consumptie meer gebruikt worden als veevoer. Als een boer een partij rogge had en die niet wilde verkopen, dan mocht deze worden onteigend. Als schatters van de in beslag genomen partijen werden Wouter van Klooster en Mijndert Johan Seldenrijk benoemd. De maïs die de regering beschikbaar stelde ter vervanging van de in beslag genomen rogge werd door een centrale landbouworganisatie gedistribueerd. In Eemnes werd die vertegenwoordigd door: "De Stichtse Boerenbond".

In november 1914 besloot de gemeenteraad om over te gaan tot de aankoop van levensmiddelen om prijsopdrijving van schaarser wordende producten te voorkomen. Om dit te kunnen financieren werd door de gemeenteraad een krediet van 2000 gulden beschikbaar ge-

geen goedkope rogge meer geleverd omdat de opgave van de hoeveelheid aanwezige rogge in Eemnes in augustus nog maar de helft was van de opgave van de hoeveelheid rogge in juni van dit jaar. Er werd geadviseerd: "om nog eens nauwkeurig te doen nagaan of de landbouwers in Uwe gemeente misschien rogge achterhouden". Er blijkt roggebrood aan de omliggende gemeenten te worden geleverd omdat daar de maximumprijs voor roggebrood niet meer geldt. De bakkers hadden blijkbaar ontdekt dat op deze manier wat extra kon worden bijverdiend. Er werd een oplossing gezocht door nog 80.000 kg duurdere rogge aan Eemnes beschikbaar te stellen voor het leveren van roggebrood aan de omliggende gemeenten. Waarbij aan de gemeenteraad werd meegedeeld: "Ik vertrouw dat het U mogelijk zal zijn, door het uitvoeren van strenge controle, te voorkomen dat voor het bakken van brood, bestemd voor consumptie in andere gemeenten, rogge wordt gebezigd die goedkoop voor Uwe gemeente beschikbaar wordt gesteld". Blijkbaar liet die controle in de praktijk te wensen over, want de burgemeester van Utrecht laat in november weten dat hij van de burgemeester van Blaricum heeft gehoord dat door de Eemnesser bakker Bartholomeus Post goedkoop roggebrood in Blaricum wordt verkocht.

Ondertussen was er een waarschuwing gegeven aan de inwoners van Eemnes om verstandig om te gaan met de beschikbare hoeveelheden rogge. Er werd gewaarschuwd:

1. Tegen verkoop of het laten malen van rogge zonder toestemming van de burgemeester.
2. Tegen voeding van rogge aan het vee.
3. Tegen het niet in goede staat bewaren der rogge.

Deze waarschuwingen en de eerdere aankoop en vordering van de rogge waren blijkbaar niet voldoende om het gebruik van rogge als veevoer te voorkomen. Er werd dan ook door de gemeenteraad van Eemnes alsnog een verordening vastgesteld die verbod om vee met rogge of roggebrood te voeren. Ondanks alle regelgeving blijkt de in Nederland aanwezige voorraad rogge niet voldoende te zijn om in de behoefte aan roggebrood te voorzien. Door de regering werden dan ook extra hoeveelheden buitenlandse rogge beschikbaar gesteld. Uit een opgave [uit juni 1915?] blijkt dat er in Eemnes ruim 3000 kilo rogge per week werd gebruikt. Blijkbaar was er in Veenendaal nog wel voldoende rogge beschikbaar, omdat hier van daan 8000 kilo rogge aan Eemnes kon worden geleverd. Behalve een tekort aan rogge begon er ook een gebrek aan melk te ontstaan. Het gevolg hiervan was dat er door de veehouders in Eemnes alleen nog maar kaas mocht worden gemaakt als ze een verklaring van de burgemeester konden tonen waaruit bleek dat ze dezelfde hoeveelheid melk leverden als in het vorige jaar.

Bestelkaart voor aardappelen bij het Rijks Centraal Administratiekantoor voor de Distributie van Levensmiddelen.

Er was in het eerste jaar van de oorlog nog geen sprake van distributie. Pas in september 1915 werd er vanuit de regering een bericht aan de burgemeesters verstuurd dat het nodig werd om de distributie van de verschillende voedingsmiddelen verder te centraliseren. Hiervoor werd het "Rijks Centraal Administratiekantoor voor de Distributie van Levensmiddelen" ingericht in Den Haag, van waaruit de verstrekking van de hieronder vallende

levensmiddelen werd verzorgd. Echter nog zonder dat er sprake was van een beperking op de hoeveelheden.

De gemeenten konden opgaven doen aan dit administratiekantoor van de soorten en aantallen goederen waar behoefte aan was. Er werd dan gekeken waar er nog voorraden beschikbaar waren en hoe die verdeeld konden worden. De burgemeester van Eemnes verzocht aan het administratiekantoor om de aangevraagde goederen zo mogelijk per boot naar Amsterdam te verzenden om ze vandaar per beurtschipper Van Ijken naar Eemnes te kunnen laten vervoeren want: *"Schipper Van Ijken vertrekt iedere Dinsdag en Vrijdag des namiddags om 3 uur van het Damrak tegenover de Kapelsteeg"*

In de maand april van het jaar 1916 volgden er weer nieuwe maatregelen. Er mocht vanaf dat moment alleen nog maar bruinbrood worden gebakken. Onder geen omstandigheden mocht er nog witbrood worden gebakken. Maar het bakken van beschuit mocht worden voortgezet. Ook het zogenaamd loonbakken door bakkers voor particulieren werd verboden.

Er werd vanaf dat moment ook geen goedkoop ongebuild tarwemeel voor het bakken van bruinbrood meer aan Eemnes beschikbaar gesteld. *"Vermits in Uwe Gemeente roggebrood volksvoedsel is, terwijl voldoende Buitenlandsche rogge tegen goedkoopere prijs aan Uwe Gemeente geleverd wordt."* Voor de bakkers Harskamp en Van de Kuinder in Eemnes-Binnendijk werd een uitzondering gemaakt omdat ze bruinbrood bakten op bonkaarten voor de gemeente Baarn.

In eerste instantie vond de regering de genomen maatregelen voldoende zodat er pas op 19 augustus 1916 een Distributiewet werd aangenomen. Deze Distributiewet ging in hoofdzaak over drie punten:

Verbod op het voederen van aardappelen aan het vee.

1. De taak van de gemeente in de voedselvoorziening en de distributie van brandstoffen.
 2. Verbodsbepaling op het telen en gebruik van ongewenste gewassen en voedingsmiddelen.
 3. De mogelijkheid om distributieregelingen voor goederen vast te stellen.
- Hiermee kwamen de verschillende goederen "op de bon". B&W van Eemnes namen hierop het besluit om tot de uitvoering van de "Distributiewet 1916" over te gaan. Er werd een commissie van bijstand aangesteld die B&W zou bijstaan in de uitvoering van de Distributiewet en de levensmiddelenvoorziening. Hiervoor werden de raadsleden: M.J. Seldenrijk en P. van 't Klooster gekozen. Eén van de eerste maatregelen van B&W van Eemnes was het vaststellen van een regeling voor de verstrekking van bruinbrood tegen een prijs van 12 cent per kg. De inwoners van Eemnes moesten zelf opgeven voor hoeveel gezinsleden en bij welke bakker ze het brood wilden kopen. Op basis van deze aangifte werden er bruinbroodkaarten verstrekt. De maximum hoeveelheid bruinbrood die hiermee kon worden gekocht was gemiddeld 3 kg per persoon per week. Op de laatste werkdag van de maand konden er nieuwe bonkaarten voor de volgende maand worden opgehaald. Van

de bakkers werd gevraagd om op de eerste werkdag van de week voor 12 uur op-gave te doen van de hoeveelheid verkocht brood in de vorige week. Per maand werd er in Eemnes op die manier gemiddeld ruim 16.000 kg bruinbrood gedistribueerd. Ook werd met ingang van 1 oktober 1916 de goedkope roggebroodregeling onderdeel van de distributie. Het goedkope roggebrood werd uitsluitend nog maar geleverd op broodkaarten à 10 cent per kg. De landbouwers mochten hiervoor rechtstreeks rogge leveren aan de bakkers. Aan kosten voor bewaren en dergelijke mocht door de bakkers nog maar maximaal 50 cent per 70 kg in rekening worden gebracht. Ook nu bleek het weer bakker Post te zijn die er vanuit ging dat de regelingen niet op hem van toepassing waren. B&W van Blaricum lieten weten aan de burgemeester van Eemnes dat zij op 14 oktober 1916 een proces verbaal hadden opgemaakt tegen bakker Post uit Eemnes wegens de verkoop van roggebrood zonder bonkaarten.

Behalve door de hierboven genoemde tekorten aan granen werd Nederland in het jaar 1916 ook nog eens getroffen door een mislukte aardappeloogst. Hierdoor was er zelfs in een agrarische gemeente als Eemnes een tekort aan aardappelen ontstaan. Zodoende zag de gemeente Eemnes zich in november 1916 genoodzaakt tot het bestellen van twee wagonladingen aardappelen. Deze bestelling werd in het begin van het jaar daarop nogmaals herhaald. Toch viel het in Eemnes nog wel mee. In de stad leverde dit grotere problemen op. Dit kwam door de gewoonte van een groot deel van de bevolking om veel aardappelen te eten en daarbij de voorkeur te geven aan bepaalde soorten. Toen men ook met mindere kwaliteiten genoeg moest nemen, wekte dit ontevredenheid. Eerst moesten de minder duurzame aardappelen verbruikt worden, terwijl de betere soorten, die algemeen gebruikt werden, bewaard bleven. Bovendien deden zich bij de distributie in de steden allerlei moeilijkheden voor. In het voorjaar van 1917 deden zich als gevolg hiervan in Amsterdam ernstige ongeregelde zaken voor; de zogenaamde aardappelrelletjes.

In Eemnes ontstond een ander probleem. De twee dorsmachines, die Eemnes rijk was, konden al weken lang niet gebruikt worden door een gebrek aan benzine. Dit probleem trad het jaar daarop opnieuw op.

Tegen het einde van het jaar 1916 werd de distributie steeds verder uitgebreid. B&W van Eemnes stelden een verordening vast over de distributie van levensmiddelen, brandstoffen en huishoudelijke artikelen. Deze goederen werden alleen nog maar verkocht na inlevering van bonkaarten. De gemeente bepaalde in deze verordening ook de te hanteren verkoopprijzen. Op 9 februari 1917 werd nog eens toe-

gelicht dat het betrekking had op: erwten, bonen, haver, mout, gort, rijst, spek, vet, boter, margarine, zeep en aardappelen.

Meel en bloem mochten alleen nog maar verkocht worden aan bakkers. Deze maatregel werd genomen om de aankoop van meel en bloem door particulieren te voorkomen die een eigen voorraad wilden aanleggen om brood van (te laten) bakken. Ook tarwe mocht niet meer gebruikt worden als veevoer. Om de extra werkzaamheden, die dit met zich meebracht, goed te laten verlopen werd een extra ambtenaar benoemd die werd belast met de distributie van levensmiddelen en de daarvoor benodigde administratie. Hiervoor werd de heer Roozendaal aangesteld voor een salaris van 100 gulden per maand. Hij was tot aan die datum directeur van het levensmiddelenbureau te Ede. Er werd voor hem een kantoor ingericht in het toenmalige gemeentehuis aan de Wakkerendijk.

In de periode van de Eerste Wereldoorlog werd in Eemnes het elektriciteitsnet aangelegd en konden de inwoners gebruik gaan maken van elektrisch licht. Dit kwam net op tijd omdat ook lampolie en kaarsen steeds schaarser werden. Maar ook elektriciteit was niet onbeperkt beschikbaar omdat de centrales op kolen gestookt werden. De kolenmijnen in Limburg konden de vraag naar kolen in Nederland maar amper aan. In verband met de kolennood werd op verzoek van het elektriciteitsbedrijf dan ook een aantal maatregelen genomen:

1. *De straatlantaarns een half uur later te ontsteken en om 10 uur te blussen in plaats van om 12 uur.*
2. *Om bij maanlicht de 2 avonden voor volle maan, en de 2 avonden na volle maan, de straatlantaarns niet te laten branden.*

Ook de kerkelijke gemeente kreeg last van de schaarste. Doordat er geen petroleum meer beschikbaar was, nam het gebruik van kaarsen toe in bepaalde delen van Eemnes, zoals de Meentweg, die nog niet op het elektriciteitsnet waren aangesloten. De predikant diende dan ook een verzoek in om voor extra kaarsen in aanmerking te mogen komen:

"Volgens de opgave van den predikant zijn er 39 kerkbeurten waarin er verlichting zou noodig wezen, terwijl er voor iedere keer 60 kaarsen benodigd zijn."

Het tekort aan petroleum was ook iets waar schipper Van Ijken last van had. Zijn motorschip had een motor die op petroleum liep en dit was voor de gemeente aanleiding om een verzoek aan de toewijzingscommissie in Den Haag in te dienen om een vat petroleum voor schipper Van Ijken beschikbaar te stellen. *"Dit omdat Eemnes niet aan een spoorweg gelegen is en de distributiegoederen in Eemnes aangevoerd worden door schipper Van Ijken."*

Eerder is al gezegd dat de overheidsmaatregelen ook bedoeld waren om prijsop-

drijving te voorkomen. De eerder vastgestelde maximum prijzen voor goederen werden regelmatig bijgesteld. In mei 1917 werd de maximum prijs voor melk door de gemeente vastgesteld op 13 cent per liter: *"Elke hogere prijs zou de draagkracht der bevolking te boven gaan"*

De melkprijs werd later dat jaar 9 cent en 10 ½ cent per liter. Behalve aan de prijzen was er door de distributie ook een maximum gesteld aan de hoeveelheden die van de verschillende producten gebruikt mochten worden. Een voorbeeld was het gebruik van rijst, gort en havermout, dat was toegestaan tot een gezamenlijk gewicht van 2 kg per persoon per 4 weken.

Ook bleek er een tekort te zijn aan rijst in Eemnes. De gemeente verzocht aan het Centraal Administratiekantoor voor de Distributie van Levensmiddelen om extra rijst, omdat er zo weinig ontvangen is dat er van een fatsoenlijke distributie geen sprake kon zijn.

"aardappelen zijn in mijne gemeente niet te krijgen, waar ik mijne inwoners, vooral in deze drukke hooitijd, mede moet voeden is mij niet recht duidelijk. Bij het maaien van het koren wordt hier op rijst in het veld geleefd"

De hoeveelheden levensmiddelen, die voor de distributie beschikbaar werden gesteld, waren gebaseerd op het aantal inwoners van Eemnes. Dit gaf dan weer problemen door de vele schippers die in de haven van Eemnes aanlegden voor het varen van hooi, turf en hout. Er ontstond een tekort aan levensmiddelen voor deze schippers omdat de verstrekking aan Eemnes hier niet in voorzag. *"Onze haven is in de maand augustus door 59 vreemde schippers bezocht. Er mag worden aangenomen dat een schippersgezin gemiddeld uit 6 a 7 personen bestaat."* Blijkbaar was het zo dat de meeste schippers met hun hele, grote, gezin aan boord van hun schip leefden.

Een manier om de hoeveelheden ter beschikking gestelde levensmiddelen te verminderen, was om de tijdsinterval waartussen de bonnen verstrekt werden te vergroten. Met ingang van 2 september 1917 werd de hoeveelheid brood die op een broodkaart verkrijgbaar was van toepassing op een periode van 11 dagen in plaats van de eerdere 7 dagen.

Naarmate het jaar 1917 vorderde, kwamen er steeds meer producten die onder de distributie-regelgeving werden opgenomen. Het was bijvoorbeeld verboden om rijwielbanden te verkopen, die niet voorzien waren van een rijkscontrolestempel en er werden maximumprijzen voor de verkoop van banden vastgesteld. Zelfs klompen, waarvan mag worden aangenomen dat die in Eemnes voor een groot deel door de lokale klompenmaker werden vervaardigd, werden onderdeel van de genomen maatregelen: *"De heren A. Koppen van de R.K. Werkliedenvereniging en J. Ruizendaal van de Chr. Werkliedenvereniging hadden zich bereid verklaard om*

Het schip van de familie Van Ijken aan het Damrak in Amsterdam, waarmee de goederen van Amsterdam naar Eemnes werden vervoerd.

de administratie van de distributie van goedkope klompen in Eemnes te verzorgen."

Schoenen werden tegen gereduceerde prijzen beschikbaar gesteld. Na inlevering van een bon hoeft voor één paar schoenen nog maar tweederde van de normale verkoopprijs te worden betaald. *"Hierbij is rekening gehouden met de veelal gevoegde praktijk dat, de vrouwen als regel zogenaamde bandschoenen of pantoffels dragen"*

Melk mocht niet meer worden gebruikt bij de bereiding van koek, beskuit, banket en brood. Ook voor kolen werd een rantsoeneringsstelsel ingevoerd en steenkolen werden tot een bepaalde hoeveelheid tegen verlaagde prijzen beschikbaar gesteld. De distributie van brandstoffen in Eemnes werd in een krantenartikel bekritiseerd. De strekking was dat de brandstoffendistributie in Eemnes te wensen overliet.

"De voorzitter zegt dat we thans met de brandstoffen ressorteren onder de

Briefpapier van de firma Korthals Altes boven een brief aan de burgemeester van Eemnes over de levering van distributiegoederen aan Eemnes.

brandstoffen commissie Baarn. De heer J. van 't Klooster zegt dat het schijnt of Baarn meer brandstof ontvangt dan Eemnes"

Eemnes had in de voorgaande periode veel turf ontvangen maar er was behoefte aan meer kolen omdat turf minder geschikt geacht werd voor verwarming.

Soms stokte de distributie door problemen met de toevoer van grondstoffen. Aan het einde van het jaar 1917 kon er geen brood meer worden gebakken in Eemnes door gebrek aan meel. Het verzoek werd gedaan om bloem en meel in het vervolg te laten leveren door de firma "Wessanen" in plaats van de firma "Holland" omdat de laatste de gemeente niet geleverd had en de gemeente nu zonder brood voor de inwoners zat.

In het laatste oorlogsjaar was de distributie in Eemnes zodanig goed georganiseerd dat er niet veel aanvullende maatregelen meer nodig waren. Een aantal luxe producten zoals koffie en thee waren niet of nauwelijks meer verkrijgbaar. Als gevolg hiervan werd het schenken van thee in openbare gelegenheden verboden. Vanaf eind februari 1918 was er helemaal geen thee meer te verkrijgen. Ten aanzien van

koffie werd door de burgemeester van Eemnes het wat merkwaardige besluit genomen dat het verboden werd om gemalen koffie te verkopen.

"Het verbod is niet van toepassing op eene aflevering van koffie welke gemalen is in tegenwoordigheid van den koper dier koffie." Blijkbaar was er de angst dat er ongewenste stoffen aan de gemalen koffie werden toegevoegd om de hoeveelheid kunstmatig te vergroten.

Ook werd er gewaarschuwd tegen de verkoop van zogenaamde koffiesurrogaten, die schadelijk voor de gezondheid konden zijn. Er waren producten in de handel met een dubieuze samenstelling zoals surrogaat gemaakt van vermalen gebrande hyacintebollen of vermalen gebrande aardappelschillen.

Het was bij veel boeren in Eemnes de gewoonte om thuis slachtingen te laten uitvoeren. Omdat hierdoor de controle op beschikbare hoeveelheden vlees ontbrak, werd er begin 1918 verordonneerd dat geen varkens of runderen meer mochten worden geslacht zonder opgave bij het gemeentehuis. Een maand later werden de huisslachtingen helemaal verboden. Op straffe van 6 maanden cel of een geldboete van 6000 gulden. De slachtingen van varkens mochten na die tijd alleen nog maar plaats vinden bij J. Ruizendaal. Eén van de districtsveeartsen Buzing, Daams of Terbeek werd aangewezen als de verantwoordelijke keuringsarts.

In het jaar 1918 werden er nog een paar aanvullende maatregelen getroffen. Zoals een verbod op het vervoer van aardappelen. Vanaf begin februari 1918 mochten er geen hoeveelheden aardappelen van meer dan 10 kg buiten Eemnes vervoerd worden en er werd een maximum prijs voor hooi vastgesteld van 80 gulden per 1000 kg.

Het Nederlandse leger, dat in deze tijd al jaren aan de grenzen paraat was om voorbereid te zijn op eventuele onverwachte gebeurtenissen, had door de grote hoeveelheden opgeroepen dienstplichtige militairen ook behoefte aan middelen. Er werd in april 1918 besloten om over te gaan tot vordering van wol voor het leger. De vrije handel in wol werd verboden en alle wol moest tegen een door de regering vastgestelde prijs worden ingeleverd om gebruikt te worden voor het leger.

In die zelfde periode werd het verplicht om zelf voedingsgewassen te gaan verbouwen. Personen die in de gelegenheid waren om aardappelen, bruine bonen, groenten en dergelijke voor eigen gebruik te kunnen verbouwen, werden van de distributie buitengesloten.

"De landgebruikers die geen bouwland, doch wel grasland hebben, zullen van deze verplichting niet worden vrijgesteld, waar zij een gedeelte van hun grasland kunnen omspitten."

Wel stelde de regering goedkope 20+ kaas ter beschikking als tegemoetkoming in de vermindering van voedsel door de beperking van het broodrantsoen.

Voor naam:	Naam:	Adres:	Nr:	Bijzonderheden:
Johanna Jacoba	Bangert, wed. Teunis Soek	Wakkerendijk	254	kruidenierswinkelje
Philippus Wilhelmus	Bijvank	Wakkerendijk	266	leverancier klompen
Menschie	Brink, van den, wed. Nicolaas Brundel	Meentweg	25	kruidenierswinkelje
Jacob	Frantsen	Laarderweg	2	kruidenier
Willemijntje	Hagen, geh. met Aart Veldhuizen	Wakkerendijk	206	kruidenierswinkelje
Rijk	Harskamp	Wakkerendijk	230	bakker
Jan	Heek	Wakkerendijk	3	bakker
Joseph Adrianus	Hilhorst	Kerkstraat	2	bakker + klompen
Frans en Rijkje	Kuinder, van de	Wakkerendijk	236	bakker
Jan	Majoor	Wakkerendijk	12	kuiper, manufacturier, kruidenier
Geertruida Barbara	Makker, wed. Gijsbert Gieskens	Wakkerendijk	228	kruidenierswinkelje
Alida Maria	Nagel, wed. Elbertus Raven	Kerkstraat	6	winkel + klompen
Bartholomeus	Post	Wakkerendijk	24/26	bakker
Maria	Ridder, de, wed. Gijsbert Blom	Molenweg	8	kruidenierswinkelje
Teunis	Roothart	Laarderweg	40	boter, kaas, eieren en petroleum
Geertje	Stalenhoef	Wakkerendijk	148	kruidenierswinkelje
Aart	Veldhuizen	Wakkerendijk	206	koopman + klompen
Arian	Woudenberg	Kerkstraat	7	klompen

Leveranciers in Eemnes 1914-1918

De distributie in Eemnes verliep voor en groot deel via de lokale winkeliers. Er zijn dan ook regelmatig lijsten gemaakt waarop te zien is welke goederen door wie verkocht werden.

Uit de verschillende lijsten is een overzicht gemaakt van de leveranciers die in Eemnes in de Eerste Wereldoorlog actief waren. Zie Leveranciers in Eemnes (1914-1918) op pagina 168.

Soms riep dat wel vragen op. In de vergadering van de gemeenteraad van 10 september 1918 werd tijdens de rondvraag door de heer Stoutenburg een vraag gesteld over de verdeling van distributiegoederen over de winkeliers:

"Wed. Raven zegt te weinig te ontvangen en Roothart e.a. krijgen in verhouding met haar veel meer". "De voorzitter zegt dat alle goederen eerlijk verdeeld worden en dat vrouw Raven, even als alle anderen, niets meer krijgt dan wat haar toekomt. Van niet juiste verdeling is geen sprake."

Door de steeds toenemende werkzaamheden die de distributie met zich meebracht, werd eind oktober 1918 nog besloten om het personeel van het distributiekantoor uit te breiden. Mejuffrouw G.H. Endendijk werd benoemd tot tijdelijk beambte aan het distributiebedrijf voor een salaris van 50 gulden per maand. Ze heeft hier ruim 8 maanden gewerkt tot op 1 juli 1919 het distributiekantoor in Eemnes werd opgeheven. De ontslagen medewerkers van het distributiebureau kregen na hun ontslag nog twee maanden salaris uitbetaald.

Bronnen: Oud Archief Eemnes in de archiefbewaarplaats Eemland:

OAE-1005-23 Notulen van de gemeenteraad 1901-1916
 OAE-1005-24 Notulen van de gemeenteraad 1916-1922
 OAE-1005-67 Notulen van B&W 1909-1917
 OAE-1005-68 Notulen van B&W 1917-1922
 OAE-1005-212 Ingekomen stukken 1914
 OAE-1005-213 Ingekomen stukken 1915
 OAE-1005-302 Ingekomen stukken en bekendmakingen, rubriek 11, distributie 1916
 OAE-1005-303 Ingekomen en verzonden stukken 1916, rubriek 12 t/m 46
 OAE-1005-305 Ingekomen stukken en bekendmakingen, rubriek 11, distributie 1917
 OAE-1005-307 Ingekomen en verzonden stukken 1917
 OAE-1005-308 Ingekomen en verzonden stukken 1917
 OAE-1005-310 Ingekomen en uitgaande stukken, rubriek 12-25 (1918)
 OAE-1005-480 Bekendmakingen 1914-1915
 OAE-1005-1281 Ingekomen stukken en bekendmakingen distributie 1917
 OAE-1005-1282 Ingekomen stukken en bekendmakingen distributie 1918

Oostenrijkse kinderen in Eemnes [3]

HENK VAN HEES

Maria / Miets Süssenbach (1905-1995)

Niet lang na de Eerste Wereldoorlog, in maart 1920, is er een eerste groep van Oostenrijkse kinderen naar Eemnes gekomen. Later dat jaar zou nog een groep volgen. Zij kwamen hier om aan te sterken. Ze waren afkomstig uit gezinnen, die het slecht hadden gehad tijdens de oorlog. De meeste van deze kinderen kwamen uit Wenen. In een driedelige serie worden de lotgevallen beschreven van drie meisjes, die naar Eemnes kwamen. In deze derde aflevering staat Maria (Miets of

M i t z i) Süssenbach centraal.

V.l.n.r. Robert Süssenbach, Mitzi Süssenbach, Pepi Holdampf en hun moeder Thekla Süssenbach (1881-1916). Foto genomen te Wenen ca. 1911.

Om meer te weten te komen over de achtergronden van deze kinderen heeft Harry van der Voort via de computer uitgebreid onderzoek gedaan in Oostenrijkse archieven en oude kranten.

Maria (Mitzi/Miets) Süssenbach, is geboren in Wenen op 28-11-1905 als dochter van Thekla Süssenbach, naaister van beroep en een onbekende vader. Haar moeder had toen al een zoontje Robert, dat geboren was op 9 november 1902. Robert had dezelfde vader als Mitzi. De kinderen hebben hun vader nog wel gekend. Nadat hij was overleden is haar moeder op 9 mei 1910 getrouwd met een Hongaar, die Karl Jakob Johann Hol-

dampf heette. Meteen de volgende dag, op 10 mei 1910, werd uit dit huwelijk een zoon Josef Karl Holdampf geboren, die Pepi werd genoemd. Op 17 maart 1912 volgde nog een dochter Katharina Susanna Josefa Holdampf, die Käthe werd genoemd. Op 9 maart 1916 is moeder Thekla Süssenbach overleden aan longtuberculose. Stiefvader Karl Jakob Johann Holdampf stierf op 27 juli 1920 te Wenen aan hartproblemen. De kinderen stonden toen alleen op de wereld.

Op 9 maart 1920 kwam Miets vanuit Wenen naar Nederland. Ze kwam hier vanwege haar gezondheid. Ze moest aansterken. Ze kwam in het gezin van Gerrit Rigter op Wakkerendijk 172 in Eemnes. Miets was met een hele groep Weense kinderen gekomen.

Na enige tijd is ze teruggegaan naar Wenen. Daar kwam ze terecht in een weeshuis omdat ook haar stiefvader intussen overleden was. Ze had het daar echter helemaal niet naar haar zin. Ze schreef dat aan Tijmen Rigter, de broer van Gerrit, bij wie ze in huis geweest was. Tijmen was inmiddels getrouwd en hij zorgde ervoor dat ze kon terugkomen naar Nederland. In april 1923 kwam ze eerst in het gezin van Simon van den Hoven op Meentweg 59 in Eemnes maar dat beviel niet. Kort daarna kwam ze definitief in het gezin van Tijmen Rigter op Wakkerendijk 112. Daar had ze het enorm naar haar zin. De zes zonen van Tijmen waren als broers voor haar. Ze zag Tijmen Rigter en zijn vrouw Lambertha van 't Klooster als haar vader en moeder.

Totdat ze op 10 mei 1939 in Eemnes trouwde met Gerrit Termaten, bleef ze bij het

Miets Süssenbach, gefotografeerd bij Tijmen Rigter, Wakkerendijk 112. Foto ca. 1925.

Gezin van Tijmen Rigter van Wakkerendijk 112, opvanggezin voor Miets Süssenbach. Staand v.l.n.r. Piet, Arie, Bertus, Jan, Antoon en Gerard. Zittend vader Tijmen Rigter (1881-1953) en moeder Lambert van 't Klooster (1888-1950).

gezin van Tijmen Rigter. Oostenrijk was toen net ingelijfd bij Duitsland. Het heeft daarom heel lang geduurd voordat Miets de nodige papieren had om te kunnen trouwen.

Ze had een goede vriendin: Greet (Margaretha) Baurek, die samen met haar vanuit Oostenrijk naar Nederland was gekomen. Greet was geboren te Wenen op 1-11-1906. Ze trouwde op 31-8-1931 in Eemnes met Hendrickus van Dalen, die boerenknecht in Eemnes geweest was. Na haar huwelijk ging ze in Soest wonen. Greet en Miets zijn altijd als zussen voor elkaar gebleven.

Na haar huwelijk in 1939 met Gerrit Termaten is Miets in Hoogland gaan wonen op het adres Coelhorsterweg 26, nu De Bik 26. Miets en Gerrit hadden een dochter Marian (geboren 1947).

Pas in 1971 is Miets, samen met haar man Gerrit, teruggegaan naar Wenen. Het is

bij die ene keer gebleven.

Haar broers Robert en Pepi (goudsmid) waren inmiddels getrouwd en in Wenen blijven wonen. Haar zus Käthy was na de Eerste Wereldoorlog opgevangen in Zwitserland (Lausanne) en daar ook opgegroeid. Ze werd verpleegster en is op een gegeven moment verhuisd naar Parijs. Nadat ze gestopt was met werken is ze in Genève gaan wonen. Ze is ongetrouwd gebleven. Käthy sprak en schreef alleen maar Frans. De zus en broers van Miets zijn allemaal nog wel een keer naar Hoogland gekomen voor familiebezoek. Miets heeft ze alle drie overleefd.

Haar man Gerrit is in 1987 overleden. Miets bleef op de boerderij waar ook dochter Marian met haar gezin woonde. Wanneer Marian en haar gezin op vakantie waren, kon ze niet zo

Trouwfoto van Miets Süssenbach en Gerrit Termaten. Eemnes 10 mei 1939.

Miets Süssenbach, Gerrit Termaten en dochter Marian. Foto ca. 1955.

Marian van Schaik-Termaten en haar moeder Miets Süssenbach. Foto ca. 1987.

goed alleen zijn. Ze hield erg van gezelligheid. Daarom is ze in 1991 naar bejaardencomplex St.-Jozef in Hooglanderveen gegaan. Daar is ze op 15 december 1995 overleden.

Je kon aan Miets niet horen dat ze Oostenrijkse was. Ze sprak goed Nederlands! Alleen wanneer ze iets moest opschrijven, kon je zien dat ze toch wat moeite had met de Nederlandse taal. Ze heeft hier nooit op school gezeten. Ze heeft het allemaal zo maar opgepakt. Toen ze in 1971 terug was in Oostenrijk, kon ze zo nog steeds goed Duits praten. Het schrijven in het Duits is haar ook altijd goed af blijven gaan.

In Nederland heeft ze ook leren fietsen.

In gesprek met Gerard Wortel

CEES VAN RIJSDAM

Om deze bekende Eemnesser nader te leren kennen, maar dan wel van "de andere kant", of zoals hij pleegt te verwoorden "van gene zijde", is een "werkstuk" geschreven dat meerdere componenten kent, zoals zijn jongelingsjaren, zijn werkzame leven, de liefde voor tekstschrijven en muziek maken, zijn actiebereidheid en korte politieke loopbaan en tenslotte zijn rol als de vermaarde dorpsdichter van Eemnes.

In gesprek gaan met een taalvirtuoos en creatief mens is geen sinecure; niettegenstaande deze persoonskenmerken zie ik het als een uitdaging om de "van de hak op de tak" springende verhalenverteller aan het woord te laten.

De verschillende onderdelen worden gelardeerd met teksten uit zijn eigen oeuvre.

Zijn jongelingsjaren

Deze boogschutter is geboren op 20 december 1947 in het gezin van vader Piet Wortel en moeder Grad van den Berg. Gerard of Geert is het vierde kind in de rij van vijf kinderen, te weten: zus Joke (1943), broer Toon (1944), broer Jan (1946, overleden in 2013), Gerard (1947) en jongste zus Lida (1949); allen waren of zijn woonachtig in Eemnes, uitgezonderd broer Jan.

Vader Piet (geboren in 1909, overleden in 1970) was de zoon van een timmerman, die zich als tekenaar specialiseerde in oude stijlvormen en antiek; tevens was hij een groot kenner van volkskunst. Hij woonde in het mooie pand aan de Kerkstraat nr. 1 (de koop-

Vier kinderen Wortel in de vijftiger jaren, v.l.n.r. : Lida, Joke, Gerard en Toon.

Vader Piet Wortel en moeder Grad van den Berg. Foto uit 1967.

prijs in 1941 was Hfl 1900,- !). Vader Piet was ook een boeiend verteller en bovendien een gewiekst zakenman. Moeder Gerarda (Grad) van den Berg (geboren in 1909 en overleden in 1993) kwam oorspronkelijk uit Soest en was een zeer zorgzame vrouw en moeder. In 1942 zijn zij getrouwd en in dat zelfde jaar zijn ze ook gaan wonen in het huis aan de Kerkstraat. Gerard heeft zijn jeugd doorge-

bracht in deze woning, waarvan hij later aan zijn vader vertelde dat hij te zijner tijd graag daar zelf ook wilde gaan wonen.

Toen kwam jeugdvriendin Irma Hilhorst uit Soest in beeld; zij is geboortig uit 1952, en de beide moeders waren goede vriendinnen en tussen de beide families bestond een grote affectie.

Gerard en Irma trouwden in 1976 en hebben van 1976 tot 1978 gewoond op een woonboot in Oud-Loosdrecht; vervolgens verhuisden zij naar Soest-Zuid, alwaar ze slechts een maand hebben gewoond. Vanaf 1978 bewonen zij het pand aan de Kerkstraat, al ging daar wel een grote vernieuwing van het dak aan vooraf.

De gezinsuitbreiding verliep als volgt in 1979 verscheen Sebastiaan Gijsbertus Petrus ten tonele, kortweg Bas genoemd; hij is hovenier en woont in Blaricum en heeft een dochter genaamd Lola Annabelle. In 1982 werd dochter Maartje geboren; zij woont in Amsterdam en is een vermaard schrijver en columnist (Trouw).

Even een "tussendoortje" uit zijn gedicht "Heimwee naar Eemnes":

*Ik heb soms heimwee naar Eemnes
naar de geur van pinksterbloemen
naar het opgestoken hooi
naar de molens aan het werk
naar de lucht van keuterboeren
in een zijbeuk van de kerk
ik heb soms heimwee naar Eemnes
naar die kletterende hoeven
naar het gieren op het land
naar de stier die dreigend bliest
naar het verweiden van de koeien
van de polder naar de Driest*

*Maar het meest wat ik kan missen
wat ik Eemnes eigen vond
is die onvervalste geur van
spetterende koeienstront*

Mijn schoolloopbaan

Die was divers en kleurrijk. Begonnen op de lagere school de "Mariaschool", toentertijd met entree aan de Kerkstraat, nu de locatie van "De Bongerd" aan de Jhr. Roëlllaan; met als hoofdmeester de heer Bisschop en als onderwijzers/-essen o.a.

Huis aan de Kerkstraat 1 (van 1941-1960).

juffrouw Awick en meester Adolfse, een hele aardige man die echt "mijn meester" was en rondreed in een klein autootje: de Fiat Topolino.

Even een kleine anekdote: in 2008 trad ik op tijdens een voorstelling in het kader van de Boekenweek in de Bibliotheek van Eemnes; wie zag ik daar zitten in het publiek: "mijn meester Adolfse", een ervaring om nooit meer te vergeten! Toen hij in het zelfde jaar kwam te overlijden heb ik voor zijn afscheidsdienst het lied geschreven en gezongen met als titel: "Mijn meester en zijn Fiat Topolino". Terug naar mijn lagerschooltijd: het was in die tijd de gewoonte in een katholiek gezin dat je misdienaar werd in de rooms-katholieke kerk; op achtjarige leeftijd en later mocht ik vaak de school verzuimen om in de mis te dienen bij begrafenissen en trouwdiensten, voorwaar een welkome afleiding in het saaie alledaagse schoolleven. Deze "uitstapjes" gaven mij een bevredigend gevoel. Vervolgens ging ik naar de St.- Jan-MULO in Laren, die toen onder leiding stond van broeder Marius. Het was een "echte" jongensschool, die onder streng bewind stond. Daar ben ik gezakt voor MULO-A; toen naar de MULO in Baarn, waar het met jongens en meiden in de klas een aangename sfeer was. Daar ben ik met vlag en wimpel geslaagd met zelfs een 10 voor handelsrekenen. In die tijd kreeg ik een grote belangstelling voor

de toneelschool. Maar met een 10 voor handelsrekenen kon ik niet aan mijn latere boekhouderschap ontkomen en had vader Piet al een baan geregeld.

Mijn werkzame leven

Mijn eerste betaalde baan was bij accountantskantoor Kamermans in Laren, in de functie van boekhouder (ik was toen 16 jaar); daar heb ik vijf jaar gewerkt (1964-1970) tot tevredenheid van de baas, maar mijn echte aandacht ging uit naar andere zaken in de wereld die zich zoal voordeden. In die jaren kwamen steeds meer de zienswijze en levenswijze van de provobeweging bovendrijven, de bekende zestiger jaren; ik schreef gedichtjes en maakte muziek en was nogal kritisch in mijn gedragingen.

Zoals ik al opmerkte, raakte ik beland in een fase van mijn leven waar verzet tegen ouders en establishment in opkomst was en dat gaf onrust in mijn denken zowel persoonlijk als maatschappelijk; tevens kreeg ik een enorme aversie tegen alles wat met het grote geld van doen had en waar ik in mijn werk mee te maken kreeg.

In 1970 volgde de ommekeer: ik solliciteerde bij de Stichting Nederlandse Vrijwilligers (SNV) voor uitzending naar een ontwikkelingsland. Kort daarna werd ik aangenomen en begon met de voorbereiding. Ik werd adviseur van het Credit Union-project (een soort Boerenleenbank). En vervolgens kwam er een plek vrij voor werk in Kameroen; ik was

toen 23 jaar. De voorbereiding op deze uitzending duurde zes weken en vond plaats in het K.I.T. (Koninklijk Instituut voor de Tropen) in Amsterdam.

Eenmaal in Kameroen verbleef ik in de eerste zes weken in een Afrikaans gezin om meer van het dagelijks leven te zien en te begrijpen. Daar vertoefde

Kameroen : De bouw van een nieuw Credit Union-gebouw te Kumbo in Kameroen.

ik veel op lokale markten of bij de mensen thuis en werd geconfronteerd met een gigantisch probleem van armoede en corruptie. In Kumbo nam ik het werk over van mijn voorganger voor een periode van twee jaar en acht maanden; we waren daar met zestien medewerkers. Nieuws was er nauwelijks, post die ik ontving was veelal van weken oud; ik kon dit werk en het nieuwe avontuur goed aan. Het beeld van de witte man begon te verbleken en door het meedoen met dansen en feesten en met hulp van het muzikale wondermiddel de gitaar stond ik al snel bekend als "Singingsong". De lokale taal was "Pidgin" (steenkolenengels) en Lamso en mijn kennis begon te groeien door mee te doen met toneelstukjes, rollenspelletjes en dus te participeren in hun beleevingswereld. In mijn periode daar heb ik samengewerkt met nog een Nederlandse vrijwilliger, te weten Teun van Elsacker. Hij was werkzaam in een onderwijsproject voor volwassenen. We vormden al gauw een onderdeel van de lokale bevolking.

Buiten ons werk om bouwden we met hulp van de bevolking een klein schooltje voor onze buurt. De dagen waren gevuld met werk en na de maaltijd kwamen de verhalen. Op een avond zat ik in een huisje, samen met mijn kok Sebastiaan te praten over Holland en de winterse jaargetijden; mijn gloedvolle verhalen werden "werkelijkheid"; om tien uur 's avonds begon het plotseling te "sneeuwen", zo echt werd het beleefd door Sebastiaan!

Het Credit Union-project verliep voorspoedig maar de spaarcentjes leverden ook wel eens een groot conflict op als de kas niet klopte. In een land met zoveel armoede moet de penningmeester van een Credit Union wel erg sterk in zijn schoenen staan.

De laatste maanden van mijn verblijf in Kameroen waren onbevredigend; ik moest mijn doelen bijstellen en verleggen als noodsprong voor mijn werk aldaar.

Ik vond dat de doelstelling m.b.t. een te verbeteren economische positie van de lokale bevolking niet altijd gehaald werd. Bovendien bleek een dergelijke doelstelling erg moeilijk meetbaar.

In 1974 keerde ik terug naar Holland in de wetenschap dat deze jaren tot op heden in mijn leven en beleven bepalend waren geweest.

Terug op Schiphol werd ik opgehaald en de daaropvolgende autorit naar Eemnes was schokkend: alles was veel te groot en alles ging veel te snel. Kees van IJken en Cees Manten hadden een Terugkeerfeest georganiseerd in het KPJ-gebouw bij de katholieke kerk; er is mij die avond veel ontgaan en ik was beland in een totaal andere wereld!

In latere jaren heb ik me ook nog beziggehouden met Afrika. Zo was ik betrokken bij de opzet van het Gituza-project in Rwanda. In de periode van 1988 tot 1991 steunde de Eemnesser gemeenschap dit project. Van 2001 tot en met 2003

coördineerde ik het Palmolieproject voor Kameroen.

Een volgend couplet van "Heimwee naar Eemnes":

*Ik heb soms heimwee naar Eemnes
zie de verlaten boerderijen
afgeschermd voor het gezicht
waar de toegang wordt bestraft
waar de beesten zijn verdwenen
alleen een labrador die blaft
Ik heb soms heimwee naar Eemnes
waar de eenvoud is verdwenen
waar geen was droogt in de wind
waar de stront als koeienplak
door de tijd heen is verdwenen
tot een dijk van kouwe kak*

*Maar het meest wat ik kan missen
wat mij nimmer tegenstond
is die onvervalste geur van
spetterende koeienstront*

Terug in Nederland

Daar stond ik dan als 27-jarige in een voor mij totaal ander landschap en in een compleet andere beleevingswereld. Eerst heb ik daarna als begeleider gewerkt met zwaar verslaafden in een drugspand in Hilversum met de naam "Let us live". Dat was een zware periode met veel gewelddadigheden.

Op een gegeven moment heb ik me ziek gemeld en kwam tot de conclusie dat deze complexe problematiek toch niet het issue in mijn leven kon zijn.

In de jaren 1974 tot 1976 ben ik werkzaam geweest in het Tropeninstituut als cursusleider voor de vrijwilligers die uitgezonden werden naar West-Afrika.

Ik kwam in contact met pater Ben Strik uit Beverwijk, een prachtige kere! Van 1976 tot 1979 deed ik voor zijn "Stichting Brasil Op Weg" de financiële administratie en ontwikkelde ik scholenprojecten met als thema ontwikkelingsproblematiek.

Na twee jaar "Brasil Op Weg" ben ik ruim dertig jaar werkzaam geweest bij het

KGCA (Kritisch Gesprekscentrum Amsterdam), een instituut, dat cursussen organiseert over medezeggenschap van werknemers in bedrijven. Daar heb ik parttime gewerkt als boekhouder (1979-2008).

Op zestigjarige leeftijd ben ik met pensioen gegaan om mij vervolgens geheel te gaan wijden aan tekstschrijven en muziek maken.

Tekstschrijven en muziek maken werd mijn leven

Mijn leven lang ben ik al bezig met het schrijven van liedjes en teksten, te pas en te onpas; de ervaringen die ik had opgedaan in Kameroen zijn bepalend geweest.

Reeds voor 1980 was ik in contact gekomen met Hans van Hees, een student economie met als specialisatie ontwikkelingseconomie. Hans speelde ook gitaar en schreef liedteksten. Qua inhoud van de teksten zaten wij veelal op dezelfde golflengte. Samen hebben we veel opgetreden in kleinere zaaltjes en op manifestaties van Derde Wereld-groepen. In 1979 werd met de komst van Ben van den Breemer ons duo een trio. Het jaar 1980 is een gedenkwaardig jaar in ons muzikale bestaan: tijdens de Koninginnedagviering was ons eerste live optreden in de Kerkstraat in Eemnes, vlak voor de deur van onze woning. We speelden en zongen een beperkt repertoire van een aantal bekende meezingers w.o. "Het kleine café aan de haven", "Wild rover", "Jantje zijn vader was zeeman" etc.. Het optreden sloeg enorm aan en werd een groot succes. Het jaar daarop kwam Victor Arnolds de groep versterken; hij speelde op de accordeon. Ons trio werd hiermee een kwartet.

Toen een toehoorder mij vroeg wat de naam van de groep was, zei ik: "Kwartet

Optreden tijdens Oerol op Terschelling in 2004.

Koninginnedag 1982 : KNIJN in de Kerkstraat,
v.l.n.r. : Victor Arnolds, Hans van Hees, Gerard Wortel, Erna Willemse en Ben van den Breemer.

Nooitgedagt". "En waar komen jullie dan vandaan?" "Uit IJlst natuurlijk", antwoordde ik. En hiermee was de naam KNIJN geboren (**K**wartet **N**ooitgedagt uit **I**lst **N**atuurlijk). De groep breidde zich snel verder uit met Carin Greve op viool en met Erna Willemse op dwarsfluit. De muziekgroep bestond toen uit zes musici, de leden die vooral in haar beginjaren regelmatig optraden bij café Schippers Welvaren, van Peter Staal, aan de Wakkerendijk.

KNIJN bestond dus uit zes muzikale leden en al snel werd de behoefte gevoeld aan een geluidsman; dat werd Jan Betten uit Wolvega.

We raakten meer en meer bekend door onze folkmuziek, vooral de mix van ietwat rauwe Ierse liederen, Schotse ballades en eigen Nederlandstalige nummers waardoor wij ons in onze voorstelling altijd presenteerden als de Iers Schots en Scheve Theaterfolkgroep KNIJN.

Hans en ik bepaalden de koers van de groep, waarbij Hans zekerheid en loyaliteit uitstraalde en ik meer fungeerde als de inspirerende innovator. Behalve taalknutselaar was ik ook bouwer van excentrieke muziekinstrumenten, waaronder de 'Gerard Van Bezeij Traptrom', de 'High String Hi-hat' en als meest spectaculaire in de reeks: De 'Achtentachtigtoetsen-tellend Multicultimechapercusdrum-klavier',

Achtentachtigtoetsentellend Multicultimechaper-cusdrumklavier.

een ongeëvenaard wonderlijk instrument!

Een korte anekdote tussendoor:

Wij moesten een optreden verzorgen in café-restaurant Bosch en Duin in Soest. Hans, onze leadzanger, had ondraaglijke keelpijn en kon dus niet zingen; ik raadpleegde dokter Paul Hoekstra of hij de pijn middels een injectie voor een dag zou kunnen verhelpen, maar dat werd niet gehonoreerd. Om het optreden per se door te laten gaan hebben we Louis van Hees, de broer van Hans, gevraagd of hij wilde invallen. Het ongelofelijke gebeurde: binnen één dag had Louis nagenoeg alle teksten geleerd

en kon hij broer Hans als zanger vervangen en speelde zijn broer gewoon mee. Binnen een dag waren we gegroeid van zes naar zeven leden.

In die jaren vonden er slechts enkele mutaties plaats in de groep, tot het verschrikkelijke moment in 2000 dat Vic (Victor) Arnolds plotseling kwam te overlijden; we waren een collega en vriend kwijt!

We vonden een vervanger in Marjolijn L'Herminez; zij excelleerde op accordeon en dwarsfluit.

We speelden door het hele land tijdens straattoptredens en allengs groeide het aantal optredens in theaters, festivals en zaaltjes.

Een heel bijzonder optreden vond jaarlijks plaats op Nieuwjaarsdag in Café Staal; daar traden Thomasvaer (Kees van IJken) en Pieterneel (Cees Manten) op met hun ver-

Optreden van KNIJN in het Openluchttheater in Soest – 2011.

maarde conference, waarbij KNIJN de muzikale omlijsting voor haar rekening nam.

Na een aantal jaren tijdens Koninginnedagen bij Staal gespeeld te hebben werd de locatie verplaatst naar de Kerkstraat. Ook hier was het met KNIJN direct feest.

De muzikale ontwikkeling binnen KNIJN leidde tot verschillende stromingen en steeds meer vervreemde ik van mijn eigen rol binnen KNIJN. Ik had vooral behoefte om veel meer met mijn eigen teksten te doen. Er ontstonden lichte spanningen en ter wille van de goede sfeer werd besloten om met KNIJN te stoppen. Een ieder kon zijn/haar eigen muzikale weg gaan. In 2011 zijn we, in goed overleg, definitief gestopt en de wederzijdse gevoelens werden gerespecteerd. Het slotconcert vond plaats op De Deel en was een groot succes.

Wel werd er een duidelijke afspraak gemaakt om in het eerste volle weekend in september, als eenmalige jaarlijkse reünie, op vrijdag, zaterdag en zondag, op te treden op Schiermonnikoog in "It Aude Beuthus". Deze traditie is zo'n succes dat vele fans vanuit heel Nederland speciaal een weekendje over komen.

Actiebereidheid en politiek

Ontwikkelingen in Eemnes zijn altijd een groot interessegebied voor mij geweest. Van een gesloten gemeenschap naar een groeiende gemeente leverde indertijd geschillen op in de kleine samenleving. Er waren personen, die Eemnes wilden omspitten in een korte tijd en er waren zaken als ruilverkaveling en boerderijbouw die veel stof deden opwaaien bij de plaatselijke bevolking.

De actiebereidheid begon bij meerderen te groeien en de angst begon te overheersen voor een te snelle vernieuwing.

Bij gesprekken aan de bar in café Staal waren de verhalen niet van de lucht. Personen als Eddy van IJken, Jan

Allegorische optocht op de Wakkerendijk in 1980. Links Gerard Wortel en rechts zijn vrouw Irma Hilhorst.

Solo-optreden met cellist Bas van Waard in café Staal – 2016.

Schuurman, Ruth Fokken, Reijer Manten en ikzelf maakten zich druk over de dorpspolitiek.

Er groeide een ludieke actiepartij zonder directe politieke ambities. Bij de voorbereidingen voor de Gemeenteraadsverkiezingen van 1974 begon er iets te groeien en kregen we vele en-

thousiaste medestanders, wat resulteerde in een groot aantal stemmen bij die Gemeenteraadsverkiezingen van 1974. Eddy van Ijken werd de voorman van de partij Dorpsbelang en kwam met één zetel in de raad. In 1978 en 1982 stond ik op de kandidatenlijst van Dorpsbelang en in 1986 opnieuw en toen werd ik gekozen in de gemeenteraad. De raadsleden van toen waren naast Eddy van Ijken: Klaas van Dam, Jaap Bood en ik. Om eerlijk te zijn, ik heb het vier jaar volgehouden, maar de debatcultuur stond mij tegen.

Vanuit de politiek begon ik me te profileren tot een columnist (onder de naam Bram Stam), wars van het pluche en meer gericht op de mensen in Eemnes. Dit was in de periode van 1990 tot 1996.

Op de solotoer

Vanaf 2011 start een nieuwe ontwikkeling: het begin van solo-optredens; gevoed door het gevoel dat er meer inhoud moet komen in de teksten, en de wens om een boodschap door te geven. Misschien kwam bij mij wel het gevoel boven van vroeger toen ik grote aandrang had om pastoor te worden. Het schrijven van teksten en gedichten begon steeds grotere vormen aan te nemen. Teveel had ik me binnen KNIJN de afgelopen jaren moeten bezighouden met het rekening houden met anderen; veel delen, regie voeren en maatschappelijke processen tot een goed einde brengen. De zin in schrijven van gerijmde columns en liedjes was het medium. Dat was mijn passie.

Om als matige muzikant mijn muziek meer body te geven, ging ik op zoek naar een cellist. Daarvoor plaatste ik de volgende advertentie: "gezocht een cellist als begeleider, om meer inkleuring te geven aan de muziek en ter ondersteuning van een onnavolgbare muzikant/tekstdichter".

Er kwam slechts één reactie: van cellist Bas van Waard uit Amsterdam; afgestuurd aan het Sweelinckconservatorium en in het dagelijks leven hoofdzakelijk muziekleraar.

Een nieuw duo was geboren: "Van Bach naar Wortel", een combinatie van zelf geschreven teksten met instrumentale begeleiding van gitaar en cello. We traden en treden veel op in kleine theaters en zaaltjes zoals Theater De Boerderij in Huisen, Theater De Dromedaris in Enkhuizen, Theater Idea in Soest en vele theaters en culturele centra elders in het land. Buiten dit duo ontstonden verschillende andere muziekprojecten o.a. met de Tanzaniaanse Mwajuma Kitano en gelegenheidssessies met o.a. Jan van Ijken en Ben Calis. Naast mijn activiteiten als liedjeschrijver/zanger schrijf ik voor verschillende bibliotheken in Nederland jaarlijks een dictee over de meest uiteenlopende onderwerpen, terwijl ik tussendoor optreed met liedjes en voordrachten.

De Dorpsdichter

In 2013 werd ik benaderd door Reggie van Berkel (voorzitter van de Kunstcommissie) met de vraag of ik dorpsdichter van Eemnes wilde worden. De opdracht luidde: acht gedichten per jaar en schrijven over bijzondere gebeurtenissen in onze dorpse stad. Ik heb "ja" gezegd en begon aan een periode van drie jaar (2013 tot en met 2015).

De Wortel was niet meer te houden. In plaats van 8 gedichten per jaar produceerde ik gemiddeld 20 gedichten per

Voordracht op de Nieuwjaarsreceptie van de Gemeente Eemnes – 2017.

De dorpsdichter bij de lintjesborrel voor de gedecoreerden in de Eemnesser raadszaal – 2018.

jaar. En dat over de meest uiteenlopende thema's en gebeurtenissen. De ondertoon van de gedichten was altijd kritisch, veelal satirisch en vooral confronterend en herkenbaar. IK laat graag de achterkant van het gelijk zien. Het podium waar ik mijn dichtsels ten gehore kon brengen bestond uit de Rotonde, De BEL, facebook en bij live-optredens.

In 2015 verscheen het eerste boek "Heimwee naar Eemnes"; de 800 exemplaren waren in korte tijd uitverkocht.

De Kunstcommissie heeft mij wederom gevraagd, en zo kreeg ik mijn herbenoeming voor weer drie jaar (2016-2019). Een heel bijzondere opdracht om zes jaar een tijdsbeeld te mogen schetsen. Ik heb dat met verve en overgave en vooral veel plezier gedaan.

In september 2019 verschijnt mijn tweede boek, getiteld: "Gerard Wortel, dichter op Eemnes". Na september 2019 ga ik me nog meer toeleggen op het schrijven van liedjes en optredens samen met de cellist Bas van Waard waarbij de bizarre muziekinstrumenten wederom een rol zullen gaan spelen. Wat Gerard Wortel be-

treft kunnen de boekingen vanaf nu volop beginnen.
Laat ik afsluiten met het laatste gedicht uit mijn nieuwe boek :
"DE UITGESPROKEN DORPSDICHTER ":

*Hetgeen ik je wou zeggen
heb ik met zoveel woorden
getracht hier op te schrijven
Ik ben verdomd benieuwd
hoeveel er van die woorden
na het lezen van dit boek
uiteindelijk beklijven*

*Het zou te zot voor woorden
als ik je met geen strofe
of zin heb kunnen vangen
en dat als schrale troost
-trots wat ik je te zeggen had-
alleen de aankoop van het boek
bij jou is blijven hangen !*

*Mocht er na zoveel pagina's
en tussen alle regels door
een vers hebben ontbroken
dan spijt mij dat oprecht
want woorden schieten mij tekort
ik ben als dichter na zes jaar
volkomen uitgesproken.*

EEN KORT EPILOOG DOOR DE INTERVIEWER:

Het waren voor mij inspirerende gespreksmomenten: deze veelzijdige kunstenaar/kunstenmaker te horen vertellen over zijn leven; zijn ontembare energie te voelen en zijn creatieve vermogens te ervaren.

Laten wij hopen dat de lezer enigszins onder de indruk mag raken van zijn turbulente leven.

Het was mij een vreugde en het gaf veel genoeg dit levensverhaal te mogen beschrijven.

Uitslag Jubileum-Fotowedstrijd

Voor ons 40-jarig jubileum nodigden we iedereen uit om foto's in te sturen rond de thema's:

- 'Omgeving'
- 'Leven in Eemnes'
- 'Je mooiste Eemnesser foto van de afgelopen 40 jaar'

We ontvingen het mooie aantal van 130 foto's. Niet iedereen had een thema toegevoegd aan zijn foto, maar gelukkig sprak dat bij veel foto's voor zich.

Een jury bestaande uit Jaap Groeneveld namens het bestuur en Bart Nouwens en Ruud Ham, twee ervaren fotografen, heeft zich over de foto's gebogen en ze waren het al snel met elkaar eens over de keuze van de drie mooiste foto's in iedere categorie. En daarna ook over de prijswinnende foto's. Tijdens het jureren waren de namen van de fotografen niet bekend. Achteraf bleek dat twee fotografen meerdere nominaties hebben binnengehaald.

De genomineerden waren in de categorie:

'Omgeving': Quirien Oosterbroek (2 x), Malou Wayper

'Leven in Eemnes': Johan Elders (3x)

'Je mooiste Eemnesser foto': Evert van Andel, Sien van Hamersveld, Desiree van Oostrum.

Bij de opening van de tentoonstelling met o.a. deze foto's, op 28 september, zijn de winnaars bekend gemaakt.

In eerste instantie zou slechts een selectie van de foto's worden tentoongesteld tijdens de expositie "Beelden van Eemnes". Er zaten echter zoveel mooie foto's bij dat in overleg met de tentoonstellingscommissie is besloten alle foto's in de tentoonstelling op te nemen. Wij zijn erg benieuwd wat u van de foto's vindt en nodigen u uit om uw favoriete foto's te laten weten. U kunt dat opgeven als u de expositie in de Oudheidkamer bezoekt. Deze tentoonstelling blijft tot begin 2020 en bij de afsluiting zal worden bekendgemaakt wie de Publieksprijs heeft gewonnen. Doet u mee?

Liesbeth Lemckert

Kleermakers in Eemnes door de eeuwen heen [2]

HENK VAN HEES

In kwartaalblad nr. 2 van 2019 zijn de medewerkers van de Genealogische Werkgroep Eemnes gestart met een nieuwe beroepenserie. Er is deze keer gekozen voor de kleermakers in Eemnes. Opnieuw dateren de oudste gegevens waar wij van uit gaan van circa 1675. In deze artikelen zullen we proberen om een zo volledig mogelijk overzicht te geven van de Eemnesser kleermakers tussen 1700 en heden. Vooral wat betreft de oude tijden is het ons niet gelukt om alle gegevens compleet te krijgen. Ook voor deze serie zullen we uitgaan van de huizen, waarin de kleermakerijen waren gevestigd. We beginnen in Eemnes Binnen en trekken vandaar door de rest van Eemnes. Er worden afbeeldingen gebruikt, die te maken hebben met de behandelde kleermakerijen. Daarnaast worden er algemene afbeeldingen uit de kleermakerijen door de eeuwen heen gebruikt.

In deze tweede aflevering komen kleermakerijen aan de orde op de adressen Wakkerendijk 55-57 en Wakkerendijk 206.

"Interieur van de werkplaats van een kleermaker". Werk van de Nederlandse kunstschilder Quirijn van Brekelenkam, vervaardigd rond 1658. Dit schilderij hangt in het Montreal Museum of Fine Arts.

Kleermakerij op Wakkerendijk 55-57

HENK VAN HEES

Kleermakers woonden en werkten kennelijk graag in de omgeving van het Dikke Torentje in Eemnes. Lange tijd was er een kleermakerij pal voor de deur van het Dikke Torentje en ook was er vele jaren één juist ten zuiden van het Dikke Torentje. Dat waren dus burens. In dit artikel komen de kleermakers ten zuiden van het Dikke Torentje aan de orde. Ze woonden en werkten in het pand, dat tegenwoordig het adres Wakkerendijk 55-57 heeft. We beginnen met drie generaties van de oude Eemnesser familie Van Swieten.

De familie Van Swieten

Het staat vast dat er uit deze rooms katholieke familie kort na 1700 al een kleermaker actief was in Eemnes. Dat was ;

Claes Franse, geboren rond 1675. Het is niet bekend wie zijn vader was en of die vader soms ook kleermaker was.

Claes Franse is rond 1700 getrouwd met Hermpje Evers Hagen. Voor zover het bekend is, hebben zij zeven kinderen gekregen. Als één van die kinderen op 6 februari 1708 wordt begraven in Eemnes Binnen (Dikke Torentje), staat er in het begraafboek: "een zoon begraven van Claes Fransz, kleermaker". Dit is het bewijs dat Claes kleermaker van beroep was.

Mogelijk woonde hij ook al in het huis Wakkerendijk 55-57, maar dat is niet zeker. Het staat wel vast dat hij in Eemnes Binnen woonde.

Claes Franse droeg het vak over op zijn zoon:

Evert Claesse van Swieten (Zwieten)

ged. RK Baarn 10-12-1703; overl. Eemnes 25-3-1787

getrouwd te Eemnes 28-4-1728 met Crijntje Willemse (Neth)

Evert was ondernemend. Hij verdiende kennelijk goed als kleermaker want hij kocht in Eemnes diverse huizen, die hij dan weer verhuurde. Op 16-12-1740 kocht hij het pand Wakkerendijk 55-57 van Jan Willemse Ruijter de Oudste. Hij vestigde daar zijn bedrijf en is er zijn hele leven blijven wonen. Het is mogelijk dat hij er al woonde voordat hij het kocht.

Na zijn dood ging het kleermakersbedrijf op dit adres over naar zijn zoon:

Willem Evertse van Swieten

Ged. RK Eemnes 17-9-1730; overl. ca. 1802/1803.

Getrouwd te Baarn 15-7-1794 met Geertruij Aartse Mol (1753-1817).

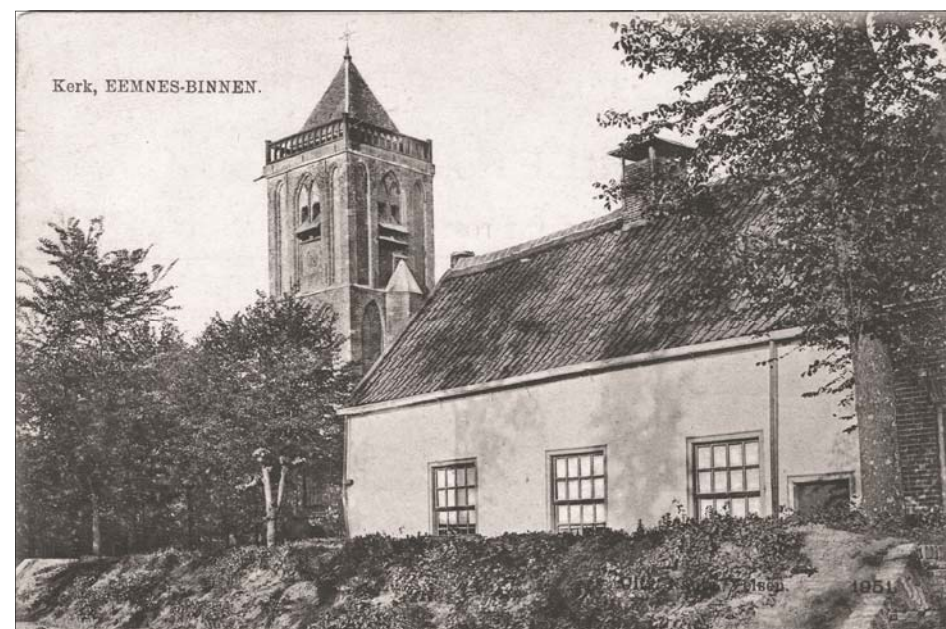
Opvallend is dat Willem van Swieten in de Belastinglijsten slechts één jaar kleermaker wordt genoemd en wel in 1788. Daarna wordt als zijn beroep steeds koopman of winkelier aangegeven. Het is niet duidelijk wat er in zijn winkel werd verkocht. Mogelijk kleding. Na zijn dood in 1803 zet zijn weduwe Geertruij Mol de zaak voort. Na haar dood in 1817 wordt het huis verkocht aan Lammert van der Geer, haar zwager.

Precies 65 jaar later komt er in dit huis weer een kleermaker wonen. Dat is:

Beert Kamphorst

geboren Putten 25-9-1819; overl. Eemnes 5-3-1899.

Beert kwam hier met zijn gezin wonen op 3 mei 1882. Hij werkte hier ook als kleermaker en deed dat tot zijn dood in 1899. Zijn zoon Dirk was ook kleermaker.

Rechts achter de dijk de oude woning op de plaats waar nu het pand Wakkerendijk 55-57 staat. Hier was in de 18^e eeuw de kleermakerij van de familie Van Swieten en van 1882 tot 1899 de kleermakerij van Beert Kamphorst. Het oude pand, dat hier op de foto staat, is in 1921 afgebrand.

Kleermakerij op Wakkerendijk 206

BERTIE VAN WIJK-BLOM

KLEERMAKER WEEGH JANSZ

Op Wakkerendijk 206 woonde aan het eind van de 17^e eeuw de Eemnesser kleermaker Weegh Jansz met zijn vrouw Grietje Willems. Ofschoon ze in Eemnes woonden, werd hun zoon Jan op 27 september 1673 in Naarden r.k. gedoopt. In het doopboek werd daarbij als aantekening gemaakt: "uit Eemnes". Het jongetje heeft niet lang geleefd want op de Eemnesser bewonerslijst van 1675 staat enkel vermeld: "Weegh Jans, een cleermaeker met zijn vrouw". Andere kinderen van dit echtpaar zijn niet gevonden.

Het pand Wakkerendijk 206. Kleermaker Weegh Jansz werkte hier vele jaren, tot zijn dood in 1727. Van 1784 tot 1788 werkte kleermaker Joost Schouten hier.

Na het overlijden van Grietje Willems trouwde Weegh in 1717 met de weduwe Cornelisje Maartens van Couwenhoven. Enkele jaren later, in 1723, werd het pand Wakkerendijk 206 verkocht aan Hendrik Barentz Mossinkoff. Of Weegh Jansz er is blijven wonen, is niet bekend. Op 18 december 1727 werd hij in Eemnes begraven. Hierna volgde er voor dit pand een periode zonder kleermakers.

KLEERMAKER JOOST SCHOUTEN

In 1756 kocht Joost Schouten het pand Wakkerendijk 206 van de erven van Hendrik Barentz Mossinkoff. Na hem bewoonde zijn zoon Gijsbert Schouten (1735-1812) het pand. Hij was hier schoenmaker. Zijn zoon Joost (1761-1827) werd hier geboren. Hij werd kleermaker van beroep en trouwde in 1784 met de naaister Marritje Janse Klinckenberg. Volgens de Belasting-

lijsten woonden zij van 1784 tot 1788 op Wakkerendijk 206. Op een gegeven moment kwam Joost met zijn gezin op Wakkerendijk 242 terecht. Hij is daar in 1827 ook overleden. Het wel en wee van dit gezin werd uitvoeriger behandeld bij de kleermakerij op Wakkerendijk 242 in het vorige kwartaalblad.

CORRECTIE

In ons vorige blad stond vermeld dat kleermaker Joost Schouten geboren was in 1766. Dat is niet correct. Hij is namelijk geboren in 1761.

Waar lag de grond?

WAAR LAG DE GROND DIE IN 1269 VERPACHT WERD AAN PIETER EN BEATRIJS IN 'THEMENESSE'?

In de Feestkrant van de Feestweek 2019 is aangekondigd dat in het septembernummer van het HKE-kwartaalblad mijn artikel uit zou komen over de plaats in Eemnes waar Pieter en Beatrijs hun grond gepacht hadden. Na veel en diepgaand onderzoek is dit artikel in principe op tijd gereed gekomen. De Historische Kring Eemnes zou voor haar lezers de primeur krijgen met een makkelijk te lezen versie, terwijl een regionaal tijdschrift voor meer diepgaande lezers de 'wetenschappelijke' versie aangeboden zou krijgen om die in december te publiceren.

Vanwege het belang van het onderzoeksresultaat voor de oude geschiedschrijving van Eemnes, heeft de redactie me verzocht een meer populaire versie te schrijven. Tot mijn spijt is de tijd daarvoor te kort; op zich is dat voor mij wel een uitdaging. U zult dus nog even moeten wachten tot december.

Jaap Groeneveld

In ons vorige kwartaalblad is het levensverhaal van het Oostenrijkse meisje Leopoldine Fabian gepubliceerd. Op één van de foto's waren Aagje van Dalen, Theo Splint en Mien van Eijden-van Dijk afgebeeld. Er is een fout geslopen in het onderschrift bij deze foto. Daarom publiceren we deze afbeelding nog een keer en nu met het juiste onderschrift.

Achter v.l.n.r. Mien van Eijden-van Dijk (1897-1986) en Theo Splint (1908-1972), de knecht van Aagje van Dalen. Op de voorgrond zit Aagje van Dalen zelf. Deze foto is rond 1960 gemaakt op de boerderij van Aagje van Dalen, Meentweg 43.

DONDERDAG 7 NOVEMBER 2019, 20.00 UUR, DE HILT

Lezing door Henk Michielse

VAN HEIDENS URNEVELD TOT 'ROUWEN IN DE MARGE' **CHRISTELIJKE OPVATTINGEN OVER DOOD EN BEGRAVEN (7E-17E EEUW)**

Tot in de 8^e eeuw cremeerden onze voorouders tussen Vecht en Eem hun doden. Vanaf begin 8^e eeuw werden de doden voortaan begraven. Wat zat hier achter? In deze inleiding komen verschillende thema's aan de orde. Wat waren de 'heidense' opvattingen en praktijken rond de dood? Waar komen de christelijke concepties rond dood en begraven vandaan? Hoe dachten de vroeg-middeleeuwse christenen over dood en begraven? Hoe zag de laat-middeleeuwse katholieke memorie-cultuur er uit en hoe stond de Reformatie tegenover dood en begraven? Werden de katholieke gebruiken als paepse stoutigheden bestreden en moesten de katholieken 'rouwen in de marge' of bestond er ook op dit gebied zo iets als 'omgangsoecumene'? En tot slot: hoe zat dat in Eemnes? Tussendoor ter illustratie middeleeuwse en renaissance-begrafenismuziek.

Dr. Henk Michielse is historicus en sociale wetenschapper. Hij werkte als hoofd-docent aan de Universiteit van Amsterdam en is sinds 2000 actief voor het historisch genootschap *Tussen Vecht en Eem*. Hij was onder meer coördinator van het onderzoeksproject *Katholiek en protestant*, dat in 2013 werd afgesloten met het boek *Geuzen en papen – katholiek en protestant tussen Vecht en Eem 1550-1800* (400 pagina's, geïllustreerd, Uitgeverij Verloren).

Jubilaria

Nog tot eind dit jaar!

Voor alle 40-jarigen

Viert u in 2019 ook uw 40-ste verjaardag
en bent u nog geen lid van de HKE?

Gefeliciteerd!

Wij hebben een mooi cadeau voor u.

Voor slechts 40 x 10 cent, dus voor € 4,- bent u een jaar lang lid en
krijgt u een jaar lang ons kwartaalblad in de bus.

Stuur uw naam, adres en bewijs van uw leeftijd (scan of kopie) naar:
info@historischekringeemnes.nl.

Nog geen 40 of al 40 geweest? En geïnteresseerd in verhalen over Eemnes?
Voor € 14,- per jaar kunt u lid worden.

Stuur uw naam en adres naar
info@historischekringeemnes.nl

óf meld u aan via www.historischekringeemnes.nl

óf loop op zaterdagmiddag even binnen bij
de Oudheidkamer, Raadhuislaan 2a.

*NB. De contributie voor het lidmaatschap bedraagt € 14,- per
kalenderjaar voor leden in Eemnes, Baarn, Laren (N.H.), Blaricum en
Huizen (N.H.). Voor leden in andere gemeenten vragen wij een extra
bijdrage van € 12,- in verband met de verzendkosten.*

Je verhaal voor de 40-jarige HKE!

Heb je de verhalen van Willem Verhoog, Liesbeth Lemckert, Jan Manten en
Johan van Oostrum met plezier gelezen? Dan nodigen wij je uit om ook
jouw herinneringen aan het Eemnes van de afgelopen 40 jaar op te schrij-
ven!

Wij, de bestuursleden van de HKE zijn zeer geïnteresseerd in:

JOUW VERHAAL OVER JE LEVEN VAN DE AFGELOPEN 40 JAAR IN EEMNES.

Graag ontvangen we je inzending op info@historischekringeemnes.nl.

De kans is groot dat je tekst wordt gepubliceerd in één van de kwartaalbla-
den van de HKE, die in 2019 verschijnen.

Van de penningmeester

De facturen voor het lidmaatschap van de Historische Kring Eemnes over 2020
zullen in maart 2020 verstuurd worden.

ADVERTEERDERS:

Autocentrum Eemnes
BP Koot
Eemoptiek
Eric Hoofd schildersbedrijf
De Kaasschuur
Grandcafé Eemland
Groentespecialzaak
Lekker Gezond
Hoveniersbedrijf Ben Makker
KringloopCentrum Eemnes
Notariskantoor Eemnes
Van der Waaij,
Makelaars en Rentmeesters
Welkoop, Groen & Doen

SPONSORS:

Zuidersingel 4
3755 AZ Eemnes
035 538 08 08

Openingstijden:
Ma: 11.00-17.00 uur
Di-Za: 10.00-17.00 uur

Gratis ophaaldienst 0800 574 64 54

KringloopCentrum Eemnes

WWW.KCEEMNES.NL

NOTARISKANTOOR EEMNES

MW. MR. W.A. VAN DER SLUIS – BONT, NOTARIS
MR. E.H. SCHADE, NOTARIS

ORIËTEREND GESPREK (30 MINUTEN) GRATIS

LAARDERWEG 19 – 3755 AK EEMNES
TELEFOON (035) 533 67 04 – INFO@NOTARISKANTOOREEMNES.NL
WWW.NOTARISKANTOOREEMNES.NL

HOVENIERSBEDRIJF

BEN MAKKER

ROERDOMP 18
3755 GH EEMNES
T: 035-5311332
M: 06-51447934
E: BENMAKKER@PLANET.NL
W: BENMAKKER.NL

UW MAKKER IN DE TUIN

TUINONTWERP AANLEG
ONDERHOUD SIERBESTRATING

EEMLAND

grandcafé & evenementen

LAARDERWEG 74 EEMNES

Grandcafé Eemland biedt talloze mogelijkheden voor het organiseren van uw bijeenkomsten of evenementen. Onze zalen bieden ruimte voor groepen van 10 tot 300 gasten. Ons team staat klaar voor al uw wensen en een goede verzorging van uw gasten.

Tel. 035-5315864 - info@grandcafe-eemland.nl - www.grandcafe-eemland.nl

